

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE
EVANGELICKÁ TEOLOGICKÁ FAKULTA

PEDAGOGICKÝ MODEL TEEN CHALLENGE

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Autor:	David Láník
Katedra:	Sociálně pedagogická
Vedoucí práce:	Ing. Mgr. Jan Dočkal CSc.
Studijní program:	B7508 - Sociální práce
Studijní obor:	Pastorační a sociální práce
Rok odevzdání:	2007

Prohlášení

1. Prohlašuji, že jsem tuto bakalářskou práci s názvem Pedagogický model Teen Challenge napsal samostatně a výhradně s použitím uvedených pramenů.
2. Souhlasím s tím, aby práce byla zveřejněna pro účely výzkumu a soukromého studia.

V Šluknově dne 1.6.2007

David Láník

PEDAGOGIC MODEL OF TEEN CHALLENGE

ANOTACE

Práce se snaží popsat pedagogický model programu Teen Challenge. Program je zaměřen na lidi, kteří propadli závislosti. Pokud se člověk stane závislým, postupem času může dojít k totálnímu rozpadu osobnosti. Cesta ven z nesvobodné pozice je velmi obtížná, ale není nemožná. Teen Challenge deklaruje, že je třeba obnovit duchovní aspekt osobnosti a následně udržovat osobní relaci s Ježíšem Kristem. Tak může docházet ke změně, která se má projevovat ve všech oblastech lidského života.

V souvislosti s tím je potřeba výchovně-vzdělávací pomoci. Výchova a vzdělání má formovat jedince tak, aby docházelo k pozitivním výsledkům. Do jaké míry se daří Teen Challenge pedagogicky působit na jedince, aby se naučil vše potřebné pro nový životní styl, který by nebyl naplněn drogami, alkoholem, destrukcí a jinými nežádoucími jevy, je předmětem šetření práce. Protože považuji „žít zdravé hodnoty“ za jeden z klíčových faktorů v roli léčbě závislých, práce je zaměřena na zjištění, jaký žebříček vyznává klient po ukončení programu, zda dochází k jeho projevení a jakým způsobem program přispěl k tomuto stavu.

KLÍČOVÁ SLOVA

Hodnoty, pedagogika, Bůh

ANNOTATION

This work is trying to describe a pedagogic model of Teen Challenge organization. The program is focused on helping drug addicted people. In the process after a man becomes addicted his personality could become completely disintegrated. A journey back from this condition of bond is really difficult but not impossible. Teen Challenge declares the necessity of renewing a spiritual aspect of personality and furthermore to keep focused on personal relationship with Jesus Christ. That is a way how to bring change which should be visible in other aspects of life as well.

Further more education and pedagogic help is needed, too. Education and pedagogy should form the individual to reach positive results. The target of this work is to find out to what extend Teen Challenge pedagogic model influences an individual in the process of learning skills necessary to be able to live new lifestyle without drugs, alcohol and destruction and other unwanted elements. Since I consider “living the good values” a key factor in the therapy of the drug addicted, the work is focused on estimating a list of values necessary after finishing the program, its manifestations and ways the program contributed to it.

KEYWORDS

Values, pedagogy, God

PODĚKOVÁNÍ

Na tomto místě bych rád poděkoval především své ženě. Vskutku s trpělivostí a pochopením tolerovala, že se učím namísto toho, abych byl s ní. Ani můj malý syn si mě příliš užil, když byla potřeba studovat. Díky za vše.

Chci poděkovat klientům programu Intership, kteří mi poskytli několik hodin času, abych se mohl dobrat ke konkrétním výsledkům pro účely této práce.

Děkuji také vedoucímu své práce za připomínky, které mě nutily přemýšlet.

Na závěr chci poděkovat Bohu. Díky němu můj život dostal smysl.

MOTTO:

*Pak vyšel a spatřil celníka jménem Levi, jak sedí v celnici, a řekl mu: Pojd' za mnou." Levi nechal všechno, vstal a šel za ním. A ve svém domě mu připravil velikou hostinu. Bylo tam množství celníků a jiných, kteří s ním stolovali. Ale farizeové a jejich zákoníci reptali a řekli jeho učedníkům: "Jak to, že jíte s celníky a hříšníky?" Ježíš jim odpověděl: "**Lékaře nepotřebují zdraví, ale nemocní. Nepřišel jsem volat k pokání spravedlivé, ale hříšníky.**"*

Lukáš 5, 27-32

OBSAH

1. ÚVOD	11
2. TEEN CHALLENGE	13
2.1 Historie	13
2.2 Zaměření	13
2.3 Specifikace	14
2.4 Cíle Teen Challenge	15
2.5 Teen Challenge v České republice	17
3. PEDAGOGIKA TEEN CHALLENGE	19
3.1 Filozofie výchovně-vzdělávacího procesu	19
3.2 Náboženská pedagogika	19
3.3 Sociální pedagogika	21
3.3.1 Náročné situace	21
3.3.2 Krizové situace	22
3.3.3 Způsoby vyrovnávání se	22
3.4 Učení	23
3.4.1 Kognitivní učení	23
3.4.2 Kognitivně-afektivní učení	24
3.4.3 Kognitivně-motorické učení	25
3.5 Vzdělání, nebo výchova?	25
3.6 Pedagogické prostředí	26
3.6.1 Klíma	27
3.6.2 Atmosféra	28
3.7 Filozofie odměn a trestů	29
3.7.1 Trest nebo odměna	29
3.7.2 Jakou metodu kdy užít	30
3.7.3 Zákon nebo milost	30

4. OBSAH PEDAGOGICKÉHO PROCESU V TEEN CHALLENGE	31
4.1 Osobní studium	31
4.1.1 Co je důležité	32
4.1.2 Studijní smlouvy	33
A. Lekce	34
B. Učení se veršů nazpaměť	34
C. Charakterový rys	35
D. Studium Bible	36
C. Osobní četba	36
E. Specifické projekty	37
4.2 Skupinové studium	37
4.3 Volnočasové aktivity	38
4.4 Pracovní činnost	39
4.5 Pastorační poradenství	40
5. ŠETŘENÍ V KOGNITIVNĚ-AFEKTIVNÍ OBLASTI	41
5.1 Účel	41
5.2 Cíl	41
5.3 Metody	42
5.4 Vzorek	43
5.5 Sběr dat	43
5.6 Výsledky šetření	44
5.6.1 Respondent 1.	45
1. Vztah s Bohem	45
2. Dobrá image	47
3. Cítit se dobře	48
4. Milovat druhé	49
5.6.2 Respondent 2.	50
1. Vztah s Bohem	50
2. Vztahy s lidmi, vztah se ženou	52
3. Vzdělání	53
4. Sport	54

5.7	Interpretace šetření	54
5.7.1	Respondent 1.	54
5.7.2	Respondent 2.	56
5.8	Diskuse	58
5.9	Závěr šetření	59
6.	ZÁVĚR	63
7.	SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY	67
8.	PŘÍLOHY	69
8.1	Příloha 1.	70
8.2	Příloha 2.	71

1. ÚVOD

Protože již několik let žiji křesťanský život, zatímco moje minulost byla pochmurná, mohu si znovu a znovu uvědomovat, jakou důležitost má pro člověka žítí dobrých hodnot. Být součástí kultury, která je v náboženském, morálním a politickém ohledu pluralistická, pro mě znamenalo zmatenost v tom, co je dobré a co špatné, co je důležité a co vedlejší. V důsledku mnohosti názorových systémů jsem si nebyl jist v nezákladnějších otázkách lidské existence - tj. v otázkách smyslu života a smrti, volby dobra a zla a ve správnosti hierarchie hodnot. Navíc se dnešní společnost velice rychle mění, což mi celou situaci ztěžovalo. Následkem nezřetelnosti životní orientace jsem se ocitl v nejistotě ohledně svého života a budoucnosti.

Volby v obtížných momentech žití mohou člověka přivádět k hledání únikových řešení. Jedna z možností, jak se zdánlivě vyrovnat s problémy, je únik k návykovým látkám, ve kterých lidé nacházejí domnělou útěchu. Neustálým vyhledáváním nové úlevy se jedinec ocitá v nesvobodné pozici, ztrácí schopnost kontroly a volby skoncovat s drogou a postupně se rozpadá celý jeho život. Stává se z něj otrok škodlivých návyků, sklonnů a zájmů, což vede k morálnímu úpadku a neschopnosti usměrňovat svůj život. Problematika drog se týká nejen uživatele samotného, ale ovlivňuje celou společnost. „Někdy se řešení situace prezentuje jako by šlo o problém policie a léčby. Policie omezí šíření drog a medicínské obory zajistí zbavení se návyku. Zdá se ale, jako by se zapomínalo na to, že odolávání těmto svodům je i věcí životního smyslu, hodnot a věcí vypěstované vůle člověka“¹.

Organizace Teen Challenge, kde pracuji, si klade za cíl pomoci závislému člověku najít jiný a lepší způsob života. Snaží se ho učit žádoucími postojům, předat křesťanské hodnoty a vést k jejich realizaci zdravým způsobem. Protože má práce je obsahově zaměřena na pedagogickou oblast Teen Challenge, **mým prvotním cílem** je popsat pedagogický model - tj. jakým způsobem má docházet ke změně života závislého člověka v kontextu výchovně-vzdělávacího procesu.

---

¹ Přadka, Knotová, Faltýsková, 1998. s.14.

Abych v krátkosti představil organizaci Teen Challenge, v první části textu se nejdříve zmíním o její historii a službě, na které lidi se zaměřuje, čím je činnost specifická, jaké jsou hlavní cíle a jak vypadá její práce v ČR. V další části textu se chci zabývat samotným pedagogickým přístupem. Pokusím se ukázat filozofické základy výchovně-vzdělávacího procesu a jeho odkaz na náboženskou a sociální pedagogiku. Naznačím, jaký druh vyučování v Teen Challenge probíhá a co ho ovlivňuje a na závěr kapitoly se chci zabývat filozofií odměn a trestů. V další části popíši které aktivity, skrze něž se má formovat osobnost klienta, probíhají ve středisku Teen Challenge a jakým způsobem jsou realizovány. Jelikož pedagogické působení je investice, která napomáhá k formování jedince a protože každá investice zahrnuje jak náklady, tak návratnost², zajímalo mě, co vlastně je produktem edukace v Teen Challenge. V poslední části textu je mým záměrem najít konkrétní výsledky týkající se toho, co si jedinec z programu odnesl - co se naučil.

Protože se jedná o vícero typů učení, kterým by měl být klient v programu formován, rozhodl jsem se pozorovat jednu konkrétní oblast. Jedná se o seberealizační hodnotový soubor jedince. **Druhým cílem mé práce** je pokusit se prostřednictvím rozhovoru s klienty, kteří úspěšně dokončili program Teen Challenge, zjistit odpovědi na následující otázky:

1. Jaké hodnoty vyznává bývalý klient v současné době?
2. Jakým způsobem se projevují vyznávané hodnoty v životě?
3. Dopomohl nějakým způsobem program k tomu, že klient vyznává a projevuje právě tyto hodnoty?

Nalezené odpovědi na všechny tři otázky by měly poskytnout dílčí představu o výchovně-vzdělávací efektivitě programu v oblasti hodnot. Doufám, že výsledky práce přispějí k nahlédnutí pod pokličku, která přikrývá edukační činnost organizace Teen Challenge.

---

² Průcha, 1997. s. 361.

2. TEEN CHALLENGE

2.1 Historie

Jednoho dne se mladý letniční kazatel David Wilkerson vydal do New Yorku, aby pomohl lidem, kteří se sdružovali v gangách. Jeho cílem bylo pomoci těmto osobám najít takový způsob života, který by nebyl naplněn násilím a nenávisť. Když navázal vztah s členy gangů, objevil mnohé další problémy. Stejně jako boje mezi gangy zde totiž byla celá paleta vyskytujících se jevů jako homosexualita, prostituce a těžké druhy drogové závislosti. Životy těchto lidí kontrolovaly problémy, které sahaly daleko za drogy a zahrnovaly polámané rodinné relace, mizernou pracovní morálku, špatné stravování a příběh osobní i obecné prohry. Mnozí z nich byli dětské oběti týrání nebo zneužití. David Wilkerson cítil s těmito lidmi, vnímal potřebu jim ukázat cestu ven z těchto problémů a nabídnout jim lepší způsob života. Co začalo jako program s třítydenním ubytováním, se vyvinulo do strukturované formy několikaměsíčního programu. Dnes má služba Teen Challenge ve světě již padesátiletou tradici.³

2.2 Zaměření

Teen Challenge se soustřeďuje na lidi, o kterých se mluví v 1. Korintským 6,9-11: "Což nevíte, že nespravedliví nebudou mít účast v Božím království? Nemylte se: Ani smilníci, ani modláři, ani cizoložníci, ani nemravní, ani zvrácení, ani zloději, ani lakomci, ani opilci, utrhači, lupiči nebudou mít účast v Božím království. A to jste někteří byli. Dali jste se však obmýt, byli jste posvěceni, byli jste ospravedlněni ve jménu Pána Ježíše Krista a Duchem našeho Boha."⁴

Jedná se o jedince, nad kterými společnost láme hůl a kteří nemají hodnotu v očích tohoto světa. Ale když se podíváme očima Ježíše Krista na tuto skupinu lidí, jejichž problémy ovládají celé jejich životy, cítíme k nim lítost, protože jsou vysílení a ubíjí jako ovce bez pastýře. Teen Challenge chce pomoci právě těmto osobám najít lepší způsob života.

³ Wilkerson, David, 2003

⁴ Bible: Český ekumenický překlad. Veškeré uvedené verše jsou čerpány z této publikace

Je v nich ohromný potenciál pro království Boží. Mohou z nich vyrůst (a zkušenost to potvrzuje) učitelé, pastoři, misionáři, vedoucí, manželé, otcové apod. Jinými slovy, může se jednat o zodpovědné, věrné a charakterní jednotlivce s rozličným obdarováním a možnostmi ovlivnit mnohé k lepšímu. Je třeba s nimi zacházet jako se vzácnou perlou. Navenek jsou sice pokryti hrubou vrstvou špíny, ovšem úkolem není pouze hledat špínu, ale najít skutečnou perlu, která se pod nánosem nečistoty skrývá.

2.3 Specifikace

Program Teen Challenge je chápán jako úsilí, při kterém se vytváří co možná nejpříznivější podmínky pro uzdravení klientů s problémy, které kontrolují jejich život. Nejdůležitější zásadou není pouze dosáhnout abstinence (skončit se závislostí), ale vyvinout celý nový životní styl. Teen Challenge se opírá o křesťanskou víru, hodnoty a pohled na člověka a svět kolem něj. Není typickou psychologickou komunitou, ale duchovním zařízením, které se snaží lidem pomoci obnovit základní lidské hodnoty jako je např. úcta k lidem, sebeúcta, odpuštění, láska, zdravé morální hodnoty, zodpovědnost k práci a životu, schopnost mít zdravé vztahy, dobré pracovní návyky, správné postoje ke svobodě, penězům apod. Celkové prostředí je vyvinuto způsobem, aby nabízelo terapeutické dějiště. Cílem je nastartovat proces dozrávání a vytvořit prostředí pro aplikaci nově nabývaných postojů, hodnot a návyků.⁵

Podle Terapeutického modelu Teen Challenge každý závislý prochází 3 stádii: závislý, ex-závislý a nezávislý. Když klient přichází do programu, je obvykle ve stádiu „závislý“ - stále projevuje postoje a způsob uvažování závislého. Po vstupu do programu je na něm požadováno, aby zastavil tyto projevy - braní drog, kouření, pití alkoholu atd. Klient vchází do „ex-závislého“ stadia a postupně odhazuje všechny postoje závislého člověka. Tento člověk sice ještě myslí jako závislý a často mívá velké pokušení vrátit se do své závislosti, zvláště když se vrátí bolest nebo stres, ale během pobytu v programu dochází ke změně myšlení, hodnot a jednání. Cílem je, aby klient přestal přemýšlet nad návratem ke drogám jako prameni komfortu a potěšení, ale reagoval na tyto myšlenky a touhy zcela

⁵ Kolektiv pracovníků Teen Challenge, 2000

novým způsobem myšlení i jednání. Ve třetím stadiu se jedná o proces pohybu směrem ke stavu „nezávislý“. Zde již nepřemýšlí jako závislý, ale vyvinul se u něj úplně odlišný způsob uvažování. Jeho osobní identita není založena na užívání drog, ale plně na nové identitě, která plyne z osobního vztahu s Ježíšem Kristem. Dobýt „nezávislé“ stadium se nemusí podařit v průběhu programu. Někteří z absolventů Teen Challenge se vyjádřili, že jim to trvalo více než pět let. Po dosažení tohoto stadia nemá starý styl života narkomana více žádnou atraktivitu. Klientův pohyb ze závislosti do ex-závislosti a z té do nezávislosti naznačuje, že se nejedná pouze o rehabilitaci (resocializaci). V rehabilitačních procesech jde totiž o navrácení klienta zpět do původního stavu, tj. stav, v němž se neprojevuje závislost. Ale ve finální etapě není klient vrácen do původního stavu v tom smyslu, že by pouze setrval v abstinenci. Protože dochází k celkové změně klienta v porovnání s původním stavem, jedná se spíše o habilitaci. Ta zahrnuje nové myšlení, hodnoty, postoje a jednání. Vzhledem k tomu, že tohoto stadia může klient dosáhnout po několika letech, je důležitý plán stálé podpory a povzbuzování. Teen Challenge věří, že nejlepší pro zabezpečení této části programu je lokální církev.⁶

2.4 Cíle Teen Challenge

„Hlavní snahy Teen Challenge směřují k pomoci lidem stát se duševně zdravými, citově vyváženými, sociálně zaopatřenými, fyzicky funkčními a duchovně živými.“⁷

A. Fyzicky funkční klient

U mnohých klientů drogy značně ovlivnily fyzický stav směrem ke chronickému poškození organismu. Cílem není kompletní fyzické uzdravení, ale zlepšení celkové kondice a nalezení výchozího tělesného stavu pro další životní aktivity. Klienti by se měli naučit uvědomovat si potřeby svého těla a adekvátně je naplňovat. Adekvátně znamená dle skutečné objektivní potřeby, ne dle pouhého subjektivního citění, které ale může být významným ukazatelem změn. Ty posuzuje lékař! Klientům je doporučena tělesná aktivita jako sport,

---

⁶ Wever, 1992.

pravidelné lékařské preventivní prohlídky, střídmost a rozumnost ve stravování (často se vyskytuje jakýsi „syndrom hladu“ a potřeba si dělat zásoby pro případ nouze, kterou často trpěli).

B. Duševně zdravý klient

V této oblasti si Teen Challenge neklade za cíl pracovat s duševními poruchami, které spadají do oblasti psychiatrické péče. Cílem je pomoci klientovi dozrávat a vypořádat se s zraněními, které mohly, ale nemusely být nutně startem k rozvinutí závislosti. Klient by měl být proveden všemi fázemi svého vývoje, aby byl přiveden ke konfrontaci se sebou samým a realitou, ze které přichází. Mírou zralosti jsou chápána především slova apoštola Pavla v listu Efezským 4,13-32 (dospělost, stabilita, láska, služba, víra, pravdomluvnost, cudnost, laskavost, milosrdnost, schopnost odpouštět...).

C. Citově vyvážený klient

Většina klientů založila svůj život na pocitech, které skrze drogy či jiné prostředky manipulovala. Stala se nepřímo závislá na těchto na nereálně postavených pocitech. Cílem je, aby byly znovu propojeny pocity se skutečnou realitou (ať již ve vzpomínkách nebo v přítomnosti, a to i nepříjemné pocity), aby klienti uměli všechny pocity a realitu přijmout a popsat a byli schopni je snášet bez nutnosti ovlivnění vnímané reality skrze nezdravé prostředky. Ve škále pocitů, se kterými se klienti musí vyrovnat, jsou na prvních místech strach, úzkost, hněv, smutek, vina, odpor, hanba, stud a křivda. Různé pocity jsou však často jen prvotní reakcí, za níž se skrývají mnohem hlubší dlouhodobější pocity bolesti a zmaru. Klienti v programu často procházejí fází různých demotivací způsobených právě nažívanými pocity, které nejsou schopni změnit. Očekává se, že místo manipulace s nimi je budou řešit jinou cestou, tedy cestou hledání jejich reálného podkladu a hledání zdravých východisek pro proměnu těchto pocitů. Cílem programu je, aby klient byl schopný konfrontovat své pocity, popsat je a reagovat na ně adekvátně a zdravě.

---

⁷ Kolektiv pracovníků Teen Challenge, 2000

D. Sociálně zaopatřený klient

Teen Challenge v žádném případě nenahrazuje celoživotní zázemí pro své klienty i přesto, že tito žádné zázemí již nemají. Cílem je pomoci zprostředkovat klientům takové sociální zázemí a dovednosti, aby byli schopni realizovat životní styl jako křesťan bez drog či alkoholu. V tomto smyslu jsou směřovány aktivity střediska k dovednostem jako schopnost získat zaměstnání a získat správné pracovní návyky, schopnost žít a orientovat se ve vztazích, schopnost zajistit si bydlení a finanční prostředky, ať již formou spolupráce s Úřadem práce nebo sociálními úřady nebo skrze vlastní zaměstnání, a schopnost s těmito prostředky hospodařit. A dle Efezkým 4,12 je připravit k „dílu služby a budování těla Kristova“ - pomoci jim najít zázemí v církvi, která bude potvrzením jejich sounáležitosti s ostatními lidmi a dá jim adekvátní možnost realizovat své místo ve službě bližním (Mt 25,14-30).

E. Duchovně živý klient

Cílem je vytvořit prostor pro realizaci osobního vztahu klienta k Bohu. Na zřetel se berou praktické viditelné důsledky tohoto vztahu, o čemž se vyjadřuje 12. kapitola listu Římanům, verš 1-5: „Vybízím vás, bratří, pro Boží milosrdenství, abyste sami sebe přinášeli jako živou, svatou, Bohu milou oběť; to ať je vaše pravá bohoslužba. A nepřizpůsobujte se tomuto věku, nýbrž proměňujte se obnovou své mysli, abyste mohli rozpoznat, co je vůle Boží, co je dobré, Bohu milé a dokonalé. Každému z vás říkám na základě milosti, která mi byla dána: Nesmýšlejte výš, než je komu určeno, ale smýšlejte o sobě střízlivě, podle toho, jakou míru víry udělil každému Bůh. Jako je v jednom těle mnoho údů a nemají všechny stejný úkol, tak i my, ač je nás mnoho, jsme jedno tělo v Kristu a jeden druhému sloužíme jako jednotlivé údy. Máme rozličné dary podle milosti, která byla dána každému z nás...“⁸

2.5 Teen Challenge v České republice

Teen Challenge v České republice poskytuje veliký komplex služeb. Mezi ně patří: primární protidrogová prevence, nízkoprahová centra, práce

⁸ Kolektiv pracovníků Teen Challenge, 2000

v psychiatrických léčebnách a věznicích, streetwork, kontaktní a resocializační střediska, re-enter dům, výcvikový program pro absolventy programů. Resocializační program Teen Challenge je od samého počátku strukturovaný. Je rozdělen do dvou časových období (celkem 12-18 měsíců), které nesou specifické požadavky na zodpovědnost klienta a zároveň mu přináší větší možnost realizace.

A. První časové období je motivační - tzv. „indukční fáze“ (4-5 měsíců). Je organizováno, aby podpořilo, případně přeměnilo klientovu motivaci pro změnu způsobem, aby zvládl nároky programu (strukturu, osobní volno, pravidla, studijní a emocionální zátěž atp.) a aby pokud možno nedošlo k předčasnému odchodu. Zároveň by měl umět si svoji motivaci uvědomit, vysvětlit a pracovat s ní.

B. Druhé časové období je možné nazvat „tréninkovou fází“ (8-13 měsíců). Dá se popsat podobně jako zvyky sportovců, kteří učením a tréninkem nutí tělo a mysl, aby dělali to, co přispívá k nejlepším výkonům a odbourali nezdravé návyky těla a mysli, které těmto výkonům odporují. „**IK 9,24** *Nevíte snad, že ti, kteří běží na závodní dráze, běží sice všichni, ale jen jeden dostane cenu? Běžte tak, abyste ji získali!*“ Cenou se myslí nový životní styl bez návykových látek, tedy získávané hodnoty, postoje, návyky, sebeobraz a vztah s Bohem a druhými lidmi⁹. Období zahrnuje možnosti větší zodpovědnosti spojené s delegováním autority, chozením na vycházky, delším osobním volnem a se strukturovanou cílenou dovolenou .

---

⁹ Kolektiv pracovníků Teen Challenge, 2000

3. PEDAGOGIKA TEEN CHALLENGE

3.1 Filozofie výchovně-vzdělávacího procesu

Teen Challenge využívá ve svém přístupu holistické pojetí „totálního člověka“, tj. bere ohled na všechny vzájemně provázané aspekty osobnosti: fyzické aspekty člověka, mentální, emocionální, výchovní, společenské i duchovní. Tento bio-psycho-sociálně-spirituální přístup se odráží ve všech oblastech osobnosti klienta. „Pokud bychom začali srovnávat přístup Teen Challenge s jinými programy pro závislé, našli bychom v mnohém rozdíl. Nejpodstatnější je základní víra, že závislý, pokud chce mít permanentní svobodu ve svém životě, potřebuje svůj osobní vztah s Bohem. Centrální duchovní dynamika je základem, na němž jsou stavěny všechny aspekty Teen Challenge programu“¹⁰ - je zdůrazňována spiritualita člověka, která se odehrává v kontextu ostatních neoddelitelných aspektů.

3.2 Náboženská pedagogika

„Náboženská pedagogika ukazuje, že v člověku existuje vlastní náboženská dimenze“¹¹ a naznačuje, že se člověk v průběhu svého života ocitá v mezních situacích, ve kterých si klade otázky po smyslu existence¹². Jejím cílem je snaha „uvést člověka do osobního vztahu s Kristem“¹³. Teen Challenge rozumí člověku jako „imago Dei“ a deklaruje, že uzdravení v životě člověka začíná tehdy, když se naplní jeho duchovní potřeba. „Představme si obraz slunce a stromu. Kde chybí slunce, není naděje na růst a plodnost. Slunce představuje pro rostlinu teplo, sílu a život. Tato rostlina je stejná jako člověk. Čím je slunce stromu, tím je člověku Bůh. Jde o zdroj síly a energie pro rozvoj člověka“¹⁴.

„Teen Challenge věří, že drogy, alkohol ani jiné látky či nutkavé touhy nejsou hlavním kořenem problému závislosti, ale jsou pouze jednou z alternativ, ke

¹⁰ Kolektiv pracovníků Teen Challenge, 2000

¹¹ Muchová, 1994. s. 22

¹² Taméž. s. 24

¹³ Taméž. s. 36

¹⁴ Taméž. s. 37

kterým se člověk může obrátit při hledání štěstí, úniku, poznání a dobrodružství¹⁵. Proto tato úsilí jsou prázdná a v konečných důsledcích vedou k závislosti. V důsledku užívání drog se člověk často ocitá v mezních situacích, ve kterých se ptá po smyslu své existence.

Potřeba získat uspokojivou odpověď je nalezena ve vztahu, který by naplňoval všechny základní potřeby. Náboženská pedagogika představuje Boha jako toho, který má zájem o člověka a chce naplňovat lidské potřeby. Pro klienta je křesťanská zkušenost - prožitek osobního vztahu, přijetí bez podmínek, poznání, že zlé věci byly odpuštěny, vědomí jedinečnosti a významu, pocit bezpečí a možnosti se kdykoliv a s čímkoliv obrátit na Nejvyššího - důvodem žít jinak a lépe. Je to motivace ke změně života. Tato osvobozující skutečnost „se stává výchozím bodem cesty víry každého dotčeného jednotlivce“¹⁶ a poskytuje trvalé řešení pro narkomani, alkoholismus, gamblerství, zvrácenost a každý hříšný návyk.

Klienti se ocitají před výzvou, která říká, že už déle nemusí být otrokem své závislosti. Proto jedním z hlavních prvků práce Teen Challenge je základní doktrína křesťanské víry v možnost nového začátku, která je podmíněna odpuštěním: „Kdo je v Kristu, je nové stvoření. Co je staré, pominulo, hle, je tu nové! (2K 5,17). Zmíněný verš se dá převést do praktické roviny: „Ty již nejsi alkoholik, narkoman...,ale jsi někdo úplně jiný, jsi nové stvoření, dítě Boží“. Na první pohled se zdá biblická pravda jednoduchá, ale pro klienty má hluboký význam.

Zkušenost s Bohem a vedení klienta v poznávání Krista jsou základními stavebními kameny. Změna člověka se ale má projevat ve všech oblastech lidského života, v individuálním i sociálním rozměru. Podmíněně s nově získanou a aktivizující křesťanskou nadějí má klient dozrát a vyrovnávat se se vším, co se v životě stalo. Zároveň je cílem, aby se zasazoval o dobro druhých i společnosti. Měl by mít na mysli sociální potřeby, orientovat se altruisticky, získat filantropické cítění, osvojit si schopnost spolupráce a vzájemné pomoci s ostatními, být solidární¹⁷.

---

¹⁵ Kolektiv pracovníků Teen Challenge, 2000

¹⁶ Muchová, 1994. s. 74

¹⁷ Kraus, Poláčková, 2001. s. 24-25

3.3 Sociální pedagogika

Sociální pedagogika působí tam, kde se životní způsob a praxe jednotlivců nebo skupin „vyznačuje destruktivním či nekreativním způsobem uspokojování potřeb a utváření vlastní identity a jde jí o zajištění žádoucího rozvoje osobnosti ve směru správného životního stylu, hodnotného a užitečného naplnění volného času, což v sobě zahrnuje moment prevence“¹⁸. Program Teen Challenge je komunitním společenstvím, ve kterém jsou klienti ve vzájemné interakci. Ocítají se v nepřehledném množství různých situací, které se musí učit adekvátně řešit. Vlastně celý život se odvíjí v určitých sociálních situacích a intenzita programu je může rychleji navozovat. Obecně se rozlišuje mezi situacemi běžnými, náročnými a krizovými. Se všemi typy se v Teen Challenge setkáváme a tato situační problematika se široce užívá ve výchově klientů.

3.3.1 Náročné situace

Výrok typu „to byla (je) těžká situace,“ není mezi klienty ničím neobvyklým. Těžké situace vznikají zejména ze tří důvodů: konflikt, frustrace a stres. Všeobecně se tvrdí, že když se člověk dostává do obtížných situací, výrazně se formuje jeho osobnost. Prostředí programu je nastaveno tak, aby se osobnost klienta mohla prostřednictvím náročných situací zocelit a kultivovat. Nicméně bez vnější pomoci (intervence) pracovníků a v mnohých případech i starostlivosti spoluklientů, by se klient s těmito situacemi těžko vyrovnával.

A. Stres je běžnou součástí programu. Na klienta jsou kladeny postupné i zvyšující se požadavky ve všech oblastech programu. Samotná kontrola všech aktivit, důraz na studium, dochvilnost, důslednost, pořádnost, růst v zodpovědnosti, pracovní efektivitě aj. - to vše vyvolává v klientech určité zatížení.

B. Frustraci klienti rovněž prožívají. Naplnění některých potřeb ve vzdálenější budoucnosti (vztah s partnerkou, větší volnost, vydělat peníze apod.) nebo zklamání z nezdaru v dosažení nebo přerušení cíle (opět neovládl svůj hněv, mluvil sprostě, zákaz vycházky apod.) vede k odsuzování sebe samého nebo k zoufání.

---

¹⁸ Kraus, Poláčková, 2001. s. 34

C. Ke konfliktním situacím dochází téměř každodenně. Zejména mezi klienty samotnými, ale i mezi klientem a pracovníkem. Příčinou konfliktů mezi klienty může být cokoliv, neboť dlouhodobý pobyt na stejném místě se stejnými lidmi působí iritaci až intoleranci. Ve druhém případě se může jednat o totéž, či o klientův aktuální odpor k autoritě, která prosazuje řád střediska, rozhodnutí pracovníka, které klient není schopen akceptovat aj.

3.3.2 Krizové situace

Dynamika života ve středisku přináší nejen náročné sociální situace, ale čas od času situace krizové. Krize, vyostřená situace, kterou není schopen jedinec sám překonat, je „záležitost značně subjektivní. To, co je pro někoho náročná situace, se kterou je schopen se poprat úspěšně sám, může pro jiného znamenat naprosto beznadějnou situaci, ze které nevidí východiska“¹⁹. Příčinou krizí v programu mohou být postupně nezpracované náročné situace, otevření velice bolestivých zkušeností z minulosti, zjištění hluboce nepříjemných zpráv a mnohé další.

3.3.3 Způsoby vyrovnávání se

Protože každá životní situace může mít i určitý pedagogický efekt - „napomáhá k poznávání individuálních zvláštností jedince, pozitivní zpracování motivuje k žádoucím aktivitám“²⁰ - jedním z dalších cílů Teen Challenge je, aby si klient postupně osvojil vhodné způsoby vyrovnávání se se životními situacemi a stal se vůči nim odolnější.

Pedagogicky se působí tak, aby klient po ukončení programu neskončil v různorodých životních situacích „jako skleníková rostlinka hynoucí při přesazení a prvním závanu ostřejšího životního klimatu“²¹. Mezi techniky vyrovnávání se patří: posilování motivace, získání potřebných dovedností pro život, zdravé vnímání sebe i vnějšího světa, dovednosti sebeovlivnění a sociální dovednosti²². Nástroje změny jsou z velké části výsledkem osobního a skupinové studia, pastoračního poradenství, ale i pracovní činnosti a volnočasových aktivit (viz kapitola 4).

---

¹⁹ Kraus, Poláčková, 2001. s. 149

²⁰ Tamtéž. s. 144

²¹ Tamtéž. s. 44

3.4 Učení

„Učení jakožto aktivní proces, ve kterém se získávají zkušenosti, které utvářejí jedince tak, aby byl schopen řešit problémy, získal nové informace, vytvořil nové poznatkové sítě“²³, se v Teen Challenge nalézá ve třech formách: kognitivní učení, kognitivně-afektivní a kognitivně-senzomotorické. Tyto formy se vzájemně ovlivňují, doplňují a překrývají. Proto je zde ve středu praktické vymezení v některých případech obtížnější (narozdíl od vymezení teoretického).

3.4.1 Kognitivní učení

„Kognitivní typ učení souvisí se získáváním vědomostí a jejich praktickou aplikací. Ve své podstatě klade důraz na učení se konkrétním vědomostem a údajům, ale zároveň motivuje mysl, aby užití informace aplikovala k řešení problémů“²⁴. Vyučování je velice důležitou zásadou pedagogického působení Teen Challenge. Předávání znalostí musí být prakticky užíváno v každodenním životě, jinak se klient z našeho pohledu mnoho nenaučil. „Uvědomujeme si totiž, že pouhé mentorování či zahrnování zajímavými teologickými nebo filozofickými fakty není příliš podstatné pro změnu člověka“²⁵ a pro plnější a aktivnější život. „Jan Ámos Komenský požadoval, aby se učení přibližovalo životní praxi. Poukazoval na to, že mechanické opakování a pasivní přejímání faktů nikam nevede“²⁶

Pro změnu lidského života jsou tedy důležité nejen informace a jejich pochopení (co to pro mě osobně znamená), ale především každodenní aplikace jejich významu (co mohu udělat ještě dnes, aby se fakt stal realitou mého života). To působí pozitivní výsledky v dozrání člověka. „Nestačí diskutovat o nádherných ideálech biblického učení (např. Mojžíšova a Ježíšova učení) a klást je do protikladu se zlem a hříchy tohoto světa, případně vést ctnostné rozmluvy citového rozrušení, ale je třeba prakticky jednat“²⁷. Výsledkem nesmí být v žádném případě jenom slova, ale především skutky. Jak říká Bible: „*Království Boží nezáleží v slovech, nýbrž v moci.*“ (1K 4,20). Je třeba vést ke konkrétnímu

²² Nešpor, 2000. s. 59-73

²³ Průcha, 1997. s. 71

²⁴ Shaw, 2001. s. 108

²⁵ Kolektiv pracovníků Teen Challenge, 2000

²⁶ Čáp, 1993. s. 64

křesťanskému skutku ne ve smyslu „skutkaření“, kterým si něco zasloužím, ale díky kterému a jehož prostřednictvím klient může řešit své osobní a sociální problémy.

V Teen Challenge lze do této kategorie zařadit učení klienta zvládat obtíže, pomoci mu orientovat se v nejednoznačných situacích, zprostředkovat mu schopnost samostatného rozhodování, sebeovládání, sebemotivace, sebevýchovy, schopnost vyhodnotit své možnosti, vcítit se, zvýšit poznání, zlepšit paměť, schopnost učit se sociálním dovednostem (vztahy, komunikace, konfrontace...), což umožňuje aktivní účast na společenském i osobním životě.

3.4.2 Kognitivně-afektivní učení

Druhý typ učení ve výchovně vzdělávacím procesu „rozvíjí hodnotový systém, díky němuž člověk se učí zaujímat nové postoje a může pochopit cenu správných hodnot v životě, podle nichž se učí kriticky posuzovat a odmítnout to, co je škodlivé. Učení se hodnotám zaujímá vyšší stupeň učení.“²⁸ Hodnoty jsou uznávané kvality (ideály), podle nichž se lidé často rozhodují a volí své zájmy. Protože současná doba činí lidi slepými vůči některým žádoucím hodnotám a vyvyšuje hodnoty jiné, které mohou být i pošetilé (např. cítit se stále dobře), někteří klienti jsou zmateni v tom, co je pro ně dobré a co naopak špatné. Protože se od hodnot výrazně odvíjí charakter životního stylu, skrze aktivity v programu má klient přehodnocovat, vytvářet, uchovávat a realizovat soubor pozitivních hodnot.

Mezi koncepce zdravého životního stylu se řadí zdravé hodnocení sebe sama, postavení ve světě a způsob prožívání, dobrý vztah k práci, odpočinku a pohybové aktivitě, správné postoje k lidem a sociálním interakcím a různým životním situacím²⁹. Tato koncepce je obsahem pedagogického obsahu programu. Hodnoty jsou obecně odvozovány z biblické představy dobrého a zlého. Biblická implicitní a explicitní prezentace správnosti či nesprávnosti hodnot a postojů uschopňuje člověka k lepší orientaci se rozhodovat v dnešním hodnotově pluralistickém světě. Velice zjednodušeně by se dalo říci, že nosná a nejvyšší hierarchie hodnot se opírá o trojí strukturu nejdůležitějšího dvojpříkázání - na prvním místě stojí Bůh, potom

---

²⁷ Kolektiv pracovníků Teen Challenge, 2000

²⁸ Ronald, 2001. s. 108

²⁹ Kraus, Poláčková, 2001. s. 153

druhý člověk a na třetím místě osoba samotná. Biblicky řečeno, miluj svého Boha je největší přikázání, a druhé největší je tomu podobné, miluj svého bližního, stejně tak i sám sebe (Lk 10,27).

3.4.3 Kognitivně-motorické učení

Kognitivně-motorickým učením se získávají předpoklady k vykonávání činností náročných na vnímání a pohyby a na jejich vzájemné spojení. Patří sem všechny druhy fyzické práce, psaní, hra na hudební nástroje, sportovní činnosti a jiné dovednosti, které závisí na obratnosti a koordinaci. Je zde důraz na duševní a motorické (pohybové) schopnosti a dovednosti. Učení spojuje názorné poznání, slovní myšlení a praktickou činnost³⁰.

Učení se vyskytuje v Teen Challenge v několika formách. V první řadě se jedná o pracovní terapii. Klienti se učí některým základním pracovním činnostem (stavební práce, uklízení, vaření, praní apod.). Cílem je zvýšit preciznost, rychlost a zatížení v práci. Další forma je v podobě čtení a psaní. Není neobvyklé, že klienti v programu mají problémy se čtením a psaním. Prostřednictvím povinné četby a vypracováváním psaných aktivit se zlepšují v těchto činnostech. Dále se program snaží o to, aby klient získal pravidelný denní rytmus (denní režim), dobrý pohybový režim (povinný aktivní a pravidelný pohyb), správnou životosprávu (zachování psychosomatické výkonnosti), hygienu (udržování fyzického a duševního zdraví), uměl relaxovat (schopnost uvolnění, regenerace sil) a kreativně se rozvíjet (manuální tvorba, zvyšování představitosti).

3.5 Vzdělání, nebo výchova?

Při oddělení pojmů „vzdělání“ a „výchova“ lze v pedagogickém modelu Teen Challenge spatřovat větší důraz na výchovné než-li na vzdělávací působení. V první řadě jde o všestranné formování charakteru osobnosti, hodnot a postojů a o cílevědomé rozvíjení povahových vlastností člověka. Rozvoj intelektových schopností jakoby tedy stál ve stínu výchovy. Myslím však, jak již naznačuje typologie učení (kognitivní, afektivní, motorické), že je vhodnější mluvit o inkluzi těchto pojmů. To znamená, že dochází současně k působení výchovnému i

---

³⁰ Čáp, 1993. s. 197-202.

vzdělávacímu, což zahrnuje vliv na znalosti, motivaci k aplikaci, hodnoty, postoje a dovednosti.

V programu existuje reálná potřeba obnovovat porušené schopnosti přemýšlení a pamatování, což bývá často důsledkem nadměrného užívání návykových látek. I proto je ve středisku studium, kde se aktivizují porušené myšlenkové pochody a paměť. Obdobně je žádoucí, aby se klienti naučili pracovat a získali některé dovednosti (zlepšení čtení, psaní, manuální práce). Současně je potřebné člověka mravně vychovat, formovat jeho vůli a pomoci utvořit zdravý hodnotový systém. Každopádně: za větší úspěch je považováno vychovat osobnost s „velkým srdcem“ než vzdělat člověka s „velkou hlavou“. Protože si myslím, že je lepší charakterní člověk bez vzdělání, než vzdělaný člověk bez charakteru.

3.6 Pedagogické prostředí

Prostředí Teen Challenge, ve kterém se odehrává formování klienta, ovlivňují různé faktory, které se odrážejí v pedagogických procesech, tj. v učení. Hlavní faktory podle mého jsou: historie života klienta, osobnost pracovníka Teen Challenge a jejich vzájemné psychosociální vztahy, klima a atmosféra střediska. Prostředí by se dalo vymezit podle Průchy jako: „rodinné, školní, skupinové, náboženské a intimní“.³¹

- Rodinné: Teen Challenge je jako náhradní rodina, kde fungují mechanismy výchovy a nápravy jako ve funkční rodině. Všichni klienti i pracovníci jsou součástí této veliké křesťanské rodiny.
- Školní: Ve středisku Teen Challenge probíhá vyučování. Program klade veliký důraz na studium, které je považováno za stěžejní součást formování člověka.
- Skupinové: Několik aktivit probíhá ve skupinovém sezení, kde dochází k procesům komunikace, interakce, sociálních vztahů a kooperací, což se pedagogicky zpracovává.
- Náboženské: Pracovníci střediska jsou duchovní a většina klientů je dříve nebo později křesťansky zaměřená, což výrazně ovlivňuje celkový program.

---

³¹ Průcha, 1997. s. 65

- Intimní: Mezi klienty vznikají hluboká přátelství, která trvají i po programu. Klienti získávají důvěru k poradci, protože se mu svěřují s velice intimními záležitostmi.

3.6.1 Klima

„Klima bývá definováno jako trvalejší sociální a emocionální naladění všech účastníků v daném zařízení“³². V našem případě jde o všestrannou interakci mezi klienty a pracovníky. Kdybych měl obecně zhodnotit klima, ve kterém se odehrávají pedagogické procesy, přiklonil bych k popisu: konfrontační, obtížné až tenzní, ale motivační, relativně soudržné klima s častými možnostmi třenic, kde spokojenost klientů je na různých úrovních. Klima v programu ovlivňuje z velké části řád, který kontroluje individuální projevy klienta a vymezuje sociální hranice a interakce vztahů mezi klientem a klientem a klientem a pracovníkem.

„Řád je velice intenzivní a plný omezení a pravidel (obdobně jako direktivní režim v nápravně výchovných zařízeních). Důvodem je to, aby si člověk uvědomoval své skutky a postoje i svůj vliv na okolí“³³. Řád definuje hranice (kde jsem já, kde ty, co mohu a co již nemohu atp.) a jeho smyslem je konfrontovat klienta s mírou zodpovědnosti a adaptability. U klientů se potýkáme s tím, že pevné hranice jsou pro ně novou zkušeností a pracovníci by měli dbát na to, aby omezení a pravidla měla vždy relevantní smysl a byla důsledně vyžadována.

Důvodem striktního řádu je to, že klienti byli po dlouhé roky zvyklí žít bez omezení s postoji opozice vůči vnější i vnitřní autoritě (časté anarchistické tendence a projevy). „Ve snaze o paralyzování těchto zvyků směřuje režim zcela opačným směrem. Pracovníci i klienti navzájem jsou vyzýváni, aby nenechali nic bez povšimnutí. Je třeba zabývat se každou věcí, která se vymyká pravidlům.“³⁴ Často zde dochází ke káznění, o kterém jsou klienti předem a dostatečně informováni prostřednictvím programového dokumentu „Dohoda o poskytování služeb“.

„Pevný režim pomáhá člověku při budování jeho vlastních přesvědčení. Díky němu si začne uvědomovat, že musí v každém období svého života udržovat v

---

³² Kraus, Poláčková, 2001. s. 88

³³ Kolektiv pracovníků Teen Challenge, 2000

³⁴ Tamtéž.

kázni svou mysl, své postoje a své skutky.“³⁵ Čím více člověk dozrává, tím více povinností je mu svěřováno. Zároveň mu dodržování režimu činí méně problémů, což má za následek získání osobní svobody v programu i v životě. „Smyslem režimu není jednoduše přísnost, což by se mohlo na první pohled zdát. Cílem je, aby se člověk naučil stát na „svých vlastních nohách“, „žít sám za sebe“³⁶. Většina z těchto lidí ve svém životě dosáhla jenom velice málo a nepodařilo se jim naplnit téměř žádný cíl. Nesou si v sobě staré modely selhání. Nyní jsou povzbuzováni, aby konečně něco dokončili (nejen program).

Nebezpečím intenzivního režimu plného pravidel, nařízení a zákazů je tendence při opuštění střediska (vycházka, dovolenka, ukončení) polevit v jejich aplikaci, resp. činit kompromisy s některými pevně nastavenými hranicemi pro zdravý životní styl. Proto je během programu vyvíjena aktivita směrem ke zvnitřnění některých pravidel tak, aby mimo středisko bylo vnímáno jako normální se držet tohoto standardu. Tento princip nalézáme např. v desateru. První výrok desatera lze chápat jako „preambuli“, jež naznačuje, že k vyvedení z otroctví do svobody je potřebné dodržování určitých pravidel pro život, aby se člověk nedostal zpět do otroctví. Pravidla fungují jako dopravní značky a nejsou trestem, nýbrž ukazateli, které podávají informaci. Když je člověk přijme, dají mu zdravé hranice pro bezpečný život a z toho se může radovat.

3.6.2 Atmosféra

„Atmosférou se označuje sociální a emocionální naladění v určité situaci“³⁷. Ve středisku lze identifikovat veliké množství krátkodobých napětí a vlivů působících na proces formování člověka. Samotná těsnost a frekvence interakcí, ke kterým dochází, kontakty neplánované až velmi těsné důvěrné vztahy (mezi klienty i pracovníky) jsou nepřetržitého charakteru. To je determinováno komunitním uspořádáním střediska, kde jsou účastníci programu v každodenním kontaktu téměř 365 dní v roce, 24 hodin denně.

Mezi další faktory ovlivňující atmosféru lze zařadit např. pocity (pozitivní i negativní), které ovlivňují momentální situace, dále nemoc, která narušuje individuální průběh programu či náhlý odchod klienta, který v klientech vzbuzuje

---

³⁵ Kolektiv pracovníků Teen Challenge, 2000

³⁶ Tamtéž.

³⁷ Kraus, Poláčková, 2001. s. 88.

touhu odejít. Naopak řádné ukončení programu jiným klientem dává pocit, že je možné program ukončit a že vynaložené úsilí má smysl. Atmosféru ovlivňuje i průběh vycházky či dovolenky, která podle úrovně zdařilosti vnáší různé impulsy, také motivace (stav jedince v daném momentě), předchozí výsledky učení aj.

Cílem je, aby neočekávané a náhlé zásahy do pedagogických procesů byly pozitivně zpracovány a využity v kladnou změnu ve formování klientů. Život je podobný, plný nepředvídatelných a překvapujících impulsů, které ve své negativní, ale i pozitivní podobě musí být náležitě zpracovány a zakomponovány do života, aby člověk setrval ve svých rozhodnutích a vnitřních přesvědčeních.

3.7 Filozofie odměn a trestů

3.7.1 Trest, nebo odměna? *Ž 23,4 ...tvá hůl a berla mě potěšují*

Trest (hůl) spíše zastavuje špatné chování a odměna (berla) buduje správné chování. Ve středisku je potřeba obojího. Někdy je nutnost užít hůl kázně, upozornění, nápravy a výtky. Jindy je zase potřebná berla vedení, potěšení, porozumění a trpělivosti. Teen Challenge věří, že nejlepší výsledky přináší rovnováha mezi berlou a holí.

Přílišné používání hole lze chápat jako hanebnost nebo nedostatek porozumění a slitování. Někteří klienti se v minulosti setkali s velice špatným zacházením ze strany autorit - v rodině a jiných institucích. Přísnost ze strany pracovníka si budou vykládat jako jednání policajta. Podobně jako v rodině, kde jsou rodiče až příliš přísní, se v dětech nahromadí hořkost a odpor. Naopak berlu, tj. porozumění a jemnost, si může klient vykládat jako slabost. V rodině, kde jsou rodiče příliš povolní a vždycky používají berlu, budou děti zhýčkané. Cílem je, aby klient dokázal uvidět, že pracovník užívá berlu i hůl. Musí prožívat, že je skutečně milován, že není pracovníkovi lhostejný. Pak pochopí, že přísná disciplína je pro jeho dobro.

Klient zkouší, jaký stupeň hole i berle se projevuje u pracovníka v určitých situacích a jeho snaha často směřuje k tomu, aby co nejvíce vytěžil. Rozhodně se ale klienti nesmí ani tyranizovat ani rozmazlovat. Některé situace mohou vyžadovat použití jednoho i druhého zároveň. V praxi to znamená, že pracovník sebou nosí svou hůl a berlu všude, kam se pohne. Protože velice přísný přístup se může setkat se vzpourou a odporem, je pravděpodobnější, že dobrého výsledku se

dosáhne měkčími a jemnějšími metodami. Ale použít hůl je někdy zapotřebí, zejména ve správnou chvíli, na správném místě a vůči té pravé osobě.

Samozřejmě se může stát, že pracovník užije berlu na místě, kde by bylo lépe použít hůl a někdy zase naopak hůl tam, kde by byla vhodnější berla. Jedině moudrost a zkušenosti umožňují pracovníkovi poznat, který přístup má použít v dané situaci. Protože to, co může být dobré pro jednoho, nemusí být nejlepším pro druhého. Podívejme se na indicie, které napomáhají poznat, jakou metodu kdy užít.

3.7.2 Jakou metodu kdy užít?

A. Je nutné vyslechnout celou situaci - „hledat nejen vinu, ale i příčinu, nejen viníka, ale objektivního činitele“³⁸. Hledisko několika klientů střediska pomůže lépe určit, co se stalo. Postup, který je založen na neúplných informacích může mít za následek použití nesprávného přístupu. Jedna z chyb, které pracovník může učinit, je řešení problémů na základě zlomkovité, neúplné zprávy. Ale velmi často může být v pozadí celé situace ještě něco více, než to, co bylo před očima.

B. Musí se zjistit motivace - není důležité zjistit jenom co se odehrálo, ale proč. Co bylo za určitým skutkem? Byla to vzpoura? Bylo to záměrné porušení zásady, nebo k tomu došlo kvůli lhostejnosti? Nepromyslel si klient daný skutek dopředu a pak se ho dopustil?

C. Je potřeba znát historii a osobnost života klienta - je nasnadě vzít v úvahu individualitu a životní kontext klienta. Některé vzniklé situace jsou důsledkem např. živého temperamentu, citového strádání a špatného zacházení v dětství, jeho bolesti způsobené ze zneužití, násilí apod. A situace, do které se dostane, mu může asociovat nepříjemnou zkušenost a vyvolat nepřiměřenou reakci.

3.7.3 Zákon, nebo milost?

Hůl a berla jsou metody Teen Challenge, pomocí nichž se lze vypořádat s kázeňskými přestupky. Zákon a milost mají co do činění s pravidly, které metody hole a berly vyžadují. Zákon a milost musí jít ruku v ruce s pravidly, podle kterých se musí klient naučit žít.

---

³⁸ Matějček, 2007. s. 18

Ilustrace: Zákon říká, že klient měl odpracovat několik hodin v konkrétní práci. To je zákon, který lze prosadit buď pomocí hole („Musíš to udělat.“) nebo berle („Chceme, abys to udělal, protože nám pomůžeš a Bohu se to bude líbit.“). Ani jeden přístup však v praxi nefungoval. Co se stalo? Klient mohl být buď nemocný, nemusel pochopit svůj úkol. A pro tentokrát milost převýší zákon a ospravedlní jej.

V programu je vyvíjen tlak směrem na klienta, aby interiorizoval pravidla (sociální normy) jako řídící směrnice svého jednání. „Je sankcionován, jestliže je nedodrží jako regulativy, prostřednictvím nichž má být dosaženo stanovených cílů“³⁹. Ale pravidla jsou prosazována i v milosti. Nesmí se žít jenom v zákoně bez milosti. Musí existovat konkrétní pravidla a člověk se jich musí držet, ale pozor, aby se nedostal do zákonictví. Pravidla mohou mít své výjimky. Některé okolnosti mohou převládnout nad porušením zákona. Zákon může říkat: „Potrestej, propusť, učiň nějaké kázeňské opatření,“ ale milost může říkat: „Odpusť a zapomeň.“ „Nic neodpustit znamená jednat nelidsky, bez citu, nevěcně“⁴⁰.

Na druhé straně se nesmí žít jenom v milosti bez jakýchkoliv pravidel. Pravidlo (nebo zákon) se může obcházet nebo zneužívat do takové míry, že zcela ztratí svoji sílu. „Odpustit všechno totiž znamená ztratit autoritu“⁴¹. Jestliže pravidla jsou šizena, nebo když dochází k nesprávnému pochopení a zneužívání zákonů klientem, pak je namístě, aby se zákony přísně prosazovaly. Klienti potřebují zákon a pravidla pro život, které se zvnitřňují a působí v nich. Přijde-li do jejich nitra Kristus, přinese sebou vládu zákona, který bude působit v jejich srdcích.

Ilustrace: Nově přijatý klient se může zeptat: „Proč nemůžu v programu kouřit?“ Musí pochopit, že některá rozhodnutí musí za něj udělat někdo jiný do doby, než bude schopen dělat dobrá rozhodnutí sám. Pracovníci se stávají jeho zákonitým pánem, dokud se nenaučí být vlastním pánem. Dokud se nenaučí, že kouření ničí tělo, musí dodržovat zákon. Když porozumí milosti a spravedlnosti, potom bude přijímat zákony, pravidla a kázeň ne proto, že musí, ale proto, že chce a ví, že to je pro něj dobré.

---

³⁹ Kraus, Poláčková, 2001. s. 17

⁴⁰ Matějček, 2007. s. 96

⁴¹ Tamtéž. s. 96

4. OBSAH PEDAGOGICKÉHO PROCESU V TEEN CHALLENGE

4.1 Osobní studium

Osobní studium je individuální forma učení s interaktivními prvky mezi pracovníkem a klientem. Cílem tohoto studia je umožnit klientům programu podporovat pozitivní hodnoty, vyzkoušet si a trénovat nové postoje a celkově praktikovat učednický životní styl natolik, aby jej byli schopni žít mimo středisko. Pokud se klienti nestanou učedníky Ježíše Krista, tj. lidmi schopnými a rozhodnutými ho následovat a poslouchat, pak byl hlavním cílem. Velikou výhodou osobního studia je, že nabízí možnost důvěrného osobního kontaktu s klientem, což při skupinové formě vyučování není příliš možné. Během studia je mnoho možností dotknout se osobních problémů klienta, o nichž by se poradce při běžných pohovorech často jen stěží dozvěděl. Proto je osobní studium nosnou částí poradenství v Teen Challenge.⁴²

4.1.1 Co je důležité?

Učitel si během osobního studia vždy musí klást následující otázky: 1. Kam chci klienta během studia dovést? 2. Jaký je současný stav klienta v oblasti duchovní (ne/věřící, nováček/biblicky znalý...), duševní (nízké sebeovládání, emocionální nestabilita, dyslexie...), sociální (uzavřený, problémy s autoritou, bezdomovec, ne/ženatý...) a tělesné (líný, špatné hygienické návyky a zdraví, přejídání se...)? 3. Jak způsobit, aby se ještě dnes mohl klient vydat správným směrem?

Učitel osobního studia dohlíží na nastavení osobních cílů, které (když jsou nastaveny správně) jsou pro klienty dostatečnou zkušeností, z níž mohou čerpat po zbytek svého života. S nastavením cílů mají klienti nemalé problémy, protože dobrý cíl obsahuje následující znaky: 1. je jednoduchý (klient nemá žádné pochyby, že ho dosáhne); 2. je konkrétní (zahrnuje jednu aktivitu, týká se jedné určité věci); 3. je smysluplný (vychází se současného života a ze současných možností klienta); 4. je praktický (může se naplnit ještě dnes); 5. je vykazatelný

---

⁴² Kolektiv pracovníků Teen Challenge, 2000

(pokroky v naplňování cíle lze klientem i učitelem jednoduše zhodnotit - co má být, jak to může být a kým to může být snadno zhodnoceno); 6. je užitečný (cíl má aktuální hodnotu, pomáhá růst v nejpotřebnějších oblastech života klienta). Obecně dobrý cíl zahrnuje: co udělám, kdy to udělám, jak to udělám a koho se to bude týkat. Příklad správně stanoveného cíle je: „*Chci se omluvit otci, zavolám mu v pátek v 19:00 hod.*“ Příklad špatně stanoveného cíle je: „*Chci se přiblížit Bohu.*“

Učitel musí umět vést klienta tak, aby našel pravdu a došel sám k řešení svých problémů. Potřebuje umět dávat dobré otázky, které nasměrují klienta správným směrem a nechat ho, aby sám našel odpověď. Pouhé rady a předávání zkušeností nezprostředkují osobní zkušenost. Proto je třeba dát klientovi šanci stát se „objevitelem“.

4.1.2 Studijní smlouvy

Osobní studium zahrnuje devět studijních smluv. Každá studijní smlouva má své specifické zaměření. První smlouva je určena pro klienty v indukční části (doba trvání 4-5 měsíců), zbývajících osm smluv pro klienty v tréninkové části programu. (Jedna fáze zahrnuje dvě smlouvy a fáze trvá 2-3 měsíce.) Důvodem tolika studijních smluv je klientovo vědomí či pocit, že postupuje kupředu a že za ním stojí něco ukončeného. Pokud klient nedokončí všechny zadané úkoly dané smlouvy v určeném čase, nemůže postoupit do další smlouvy. Přichází o veškerý volný čas a musí dohnat skluz.

Studijní smlouva je zadávána jednak na základě osobního sebehodnocení klienta, které před zadáním každé fáze zpracovává a současně na základě učitelova porozumění (reflexe momentálních osobních potřeb klienta a jeho mentálních možností). Tím se určuje obsah a rozsah studijní smlouvy. Každá studijní smlouva zahrnuje pět základních studijních aktivit. Mezi ně patří tzv. „Lekce“, „Učení se veršů z paměti“, „Charakterové rysy“, „Studium Bible“ a „Osobní četba“. Dále je možnost přidat do smlouvy studijní aktivitu zvanou „Specifické projekty“.

Studijní smlouvu klient vypracovává v rámci denního osobního studia (5 dní v týdnu). V každém dni je potřeba, aby věnoval čas postupně všem těmto aktivitám. Je běžné, že klienti zpočátku mají problémy pracovat souběžně na

několika tématech v čase 90 minut denně. Je potřebné, aby jim učitel osobního studia pomáhal vyrovnat se s napětím a motivoval je k možné realizaci.

A. Lekce

- Jedná se o 24 tematických lekcí, které mají vést klienta k osobnímu poznání Boha a navázání vztahu s ním. Také se zadávají jako reakce na nějaký konkrétní problém, ve kterých klient nastavuje cíl, který po stanovenou dobu plní tak, aby eliminoval problematickou oblast. Po dokončení většiny lekcí píše klient test, kterým se zjišťuje míra pochopení tématu včetně zjištění osobního přínosu. Nenapíše-li test, musí ho opakovat, popř. učitel s ním osobně probere nesprávně zodpovězené otázky, aby zjistil důvody špatných odpovědí. V jiných lekcích klient vypracovává referát s osobními postřehy a zhodnocením své problematiky, který přednáší před ostatními klienty za dohledu učitele.

B. Učení veršů se z paměti

- Tato činnost zahrnuje 7 dílčích aktivit, denní aplikace a projektovou část.

Aktivita A1: Klient zapíše biblický verš do sešitu včetně názvu knihy, čísla kapitoly a verše a užitého překladu (např. Ekumenický překlad).

Aktivita A2: Klient verš psaným způsobem parafrázuje tak, aby bylo zřejmé, že pochopil, co mu Bůh chce podle prostřednictvím tohoto verš říci. To nutí klienta přemýšlet nad podstatou verše. Vlastní interpretace verše je zpětnou vazbou učiteli, zda klient správně rozumí obsahu a osobnímu významu..

Aktivita A3: Klient napíše tři způsoby, jak může verš začít od tohoto dne praktikovat. Učitel v případě potřeby cíle opraví.

Aktivita A4: Klient napíše modlitbu, ve které říká Bohu, co verš pro něj znamená a jak ho chce uvést ve svém životě do praxe. Jinými slovy, vyjadřuje, čeho by chtěl vlastně dosáhnout, jaké jsou jeho ambice.

Aktivita A5: Praktická aplikace veršů.

- den 1 - den 7: Po dobu sedmi dní si klient každý den (není-li stanoveno jinak) vede deník, jak se mu dařilo jednotlivé cíle aplikovat. Popisuje konkrétní situace - co se stalo, jak na ně reagoval, co bylo pro něj problémem atd. Každý den předloží deník učiteli, který s ním probere, co se dařilo či nedařilo a proč.

Společně to celé hodnotí a v případě potřeby vyvodí další kroky pro změnu, které se má v nastavené oblasti dosáhnout.

- projekty: v průběhu sedmidenní aplikace klient vypracovává 3 projekty, které volí učitel. Projekty jsou úkoly, které slouží pro širší práci s veršem, slouží ke snazšímu zapamatování verše, k hlubšímu pochopení pravdy v něm obsažené, snadnější aplikaci této pravdy v osobním životě, větší představitosti apod.

Aktivita A6: Ústní test. Klient se naučí aktivitu A1 nazpaměť a posléze ji řekne učiteli nahlas. Kromě jiného trénuje schopnost pamatovat si a v některých situacích svého života si může vzpomenout na celý proces, který byl spojen s touto oblastí.

Aktivita A7: Závěrečný test. Klient napíše aktivitu A1 slovo od slova, co se z tohoto verš naučil, jakého cíle dosáhl, jaká byla reakce osoby, na kterou byl cíl směřován, jaké problémy se vyskytly při naplňování cíle, modlitbu apod. To slouží jako zpětná vazba pro klienta, který si má prostřednictvím této aktivity znovu uvědomit, co bylo cílem a zda-li cíle dosáhl anebo jak blízko se k němu přiblížil.

C. Charakterový rys

- Tato aktivita zahrnuje 8 dílčích aktivit, denní aplikace a projektovou část.

Aktivita A1: Klient do sešitu přepíše název charakterového rysu, jeho opaku, definici a biblické verše, které se rysu týkají.

Aktivita A2: Klient se zamyslí nad posledními dny, týdny a měsíci a vzpomene si na událost, během které mohl charakterový rys projevit, ale neudělal tak. Událost zapíše s přihlédnutím k otázkám: A. Popiš situaci, co jsi dělal a co se stalo? B. Jaké jsi měl pocity před touto událostí, během ní a po ní? C. Jaké byly důsledky tvých činů?

Aktivita A3: Ústní test. Klient si zapamatuje název, definici a opak charakterového rysu a nechá se ústně učitelem vyzkoušet.

Aktivita A4: Klient se vrátí k situaci, kterou popsal v A2 a představí si, že se znovu ocitl ve stejné situaci, ale tentokrát rys projeví. Událost zapíše s přihlédnutím na otázky: A. Jak bys nyní jednal? Co by sis myslel a co bys dělal? Jak by mohli reagovat ostatní lidé, kteří při té události byli také? B. Jak by tvá nová reakce mohla situaci změnit?

Aktivita A5: Klient si zapamatuje verše, které se tohoto charakterového rysu týkají. Nechá se ústně vyzkoušet z názvu, definice, opačného rysu a veršů.

Aktivita A6: Klient napíše tři cíle, jak by mohl charakterový rys použit ve svém každodenním životě.

- den 1 - den 7: Po dobu sedmi dní si klient každý den (není-li stanoveno jinak) vede deník, jak se mu dařilo jednotlivé cíle aplikovat. Popisuje konkrétní situace, co se stalo, jak na ně reagoval, co bylo pro něj problémem atd. Každý den předloží deník učitel, který s ním probere, co se dařilo či nedařilo a proč.
- projekty: V průběhu každodenní aplikace klient vypracovává 3 projekty, které slouží pro snazší zapamatování rysu, k hlubšímu pochopení pravdy v něm obsažené a snadnější aplikaci této pravdy v praktickém životě.

Aktivita A7: Klient napíše všechny problémy, které měl, když se pokoušel charakterový rys uvádět do praxe v každodenním životě.

Aktivita A8: Klient napíše závěrečný test z názvu vlastnosti, její definice, biblických veršů a z opačného rysu.

D. Studium Bible

- Bible obsahuje mnoho praktických rad, jak se vypořádat s problémy, kterým člověk každý den čelí. Některá řešení jsou snadná, na některé problémy neexistuje jednoduchá rada, a proto je třeba pozorně studovat Boží slovo. Samotná četba Bible nezmění automaticky život. Boží slovo se musí stát součástí myšlení, a člověk se musí učit, jak ho používat v praxi. Boží slovo říká, že pravda nás osvobozuje, ale pravda se musí žít, nejenom vědět. Jak jsem již zmínil, znalostí biblických faktů se člověk příliš nezmění. Cílem studia je seznámit klienta s Biblií, motivovat ho, aby podle ní začal žít, pomáhat mu klást si otázky, posuzovat svůj život z perspektivy Bible apod. Učitel volí určitý projekt (1-8), podle kterého klient studuje Biblii. Každý den klienti přečtou jednu kapitolu a udělají podrobný zápis.

E. Osobní četba

- Klient se četbou učí lépe a rychleji číst. Má příležitost podrobněji studovat různá témata, zhodnotit, co četl a aplikovat to ve svém životě, což pomáhá vést úspěšný křesťanský život. Rádi bychom, aby se díky této aktivitě stala četba pro klienty dobrým zvykem a koníčkem. V případě, že by klient neuměl

číst nebo měl veliké problémy se čtením, je možné poslouchat některé audio záznamy z různých kázání a konferencí. Z četby či poslechu klient vypracuje referát, který předčítá před ostatními klienty. V něm reaguje na to, co četl. Nepíše pouze obsah knihy či poslechu, ale i své názory, např. jestli souhlasí s autorem a proč. Ohodnotí, jestli to bylo zajímavé či nudné, zda mělo cenu toto číst (poslouchat), jestli by to někomu doporučil a jaký byl konkrétní přínos četby do jeho života, co se naučil a jak to chce prakticky aplikovat.

F. Specifické projekty

- Projekty se používají jako doplňkové studium. Užívají se v případě specifických potřeb klienta, které vyžadují zvýšenou pozornost. Cílem je změnit problematickou oblast. Mezi lekce patří: strach, hněv, poddanost, řeč (moc slov), pýcha, jak vydávat svědectví, vina, jak vytvořit rozpočet, přiblížení nedělního kázání, partnerství, vztahy, manželství, pravidla, přejídání se, půst, skromnost, tichost, komunikace s rodiči, životopis, emocionální závislost, co se závislostí, generální úklid, sebeobraz, onanie, dovolenka, přijímací rozhovor, plán cílů pro znovuzařazení, plán týdenních aktivit.

4.2 Skupinové studium

Hlavním cílem skupinového studia je seznámit klienty s tím, co je důležité pro jejich život v Kristu. Nejde o vyčerpávající studie na různá témata. Skupinové studium obsahuje celkem 14 kurzů. Žádný kurz nevychází z kurzu předchozího. Klient se proto může zapojit do studia v jakékoli fázi. Názvy kurzů jsou: 1. Jak si mohu být jist, že jsem křesťan? 2. Seznámení s Biblií. 3. Postoje. 4. Pokušení. 5. Úspěšný křesťanský život. 6. Růst skrze pády. 7. Křesťanská praxe - vztahy v místním sboru. 8. Poslušnost Bohu. 9. Poslušnost člověku. 10. Hněv a osobní práva. 11. Jak studovat Biblii. 12. Láska a přijetí sebe sama. 13. Osobní vztahy s druhými. 14. Duchovní moc a zázraky.

Každé vyučování má své manuály a projekty, které klienti používají. Projekty jsou připraveny pro práci klientů mimo vyučování, „v terénu“. Některé projekty pomohou klientům připravit se na diskusi v příští lekci. Hlavním cílem těchto úkolů je pomoci klientům nalézt způsoby, jak aplikovat biblické principy v každodenním životě. Na závěr vyučování píše klient závěrečný test, kde může

poznat, jak pokročil v chápání biblického učení. Uzavřením vyučování získává klient osvědčení, které je vyjádřením uznání pro ty, kteří splnili všechny požadavky kurzu.

Během skupinového studia se vytváří přátelská a otevřená atmosféru, ve které se klienti mohou zapojit do diskuse. Stává se, že klienti během kurzu přemýšlí o svých selháních a pádech, jsou zoufalí. Cílem je ukázat klientům, že Bůh jim dává naději bez ohledu na jejich pády v minulosti. Studium má zprostředkovat způsoby, kterými Bůh ze selhání uzdravuje a jak se mohou s problémy vypořádat. Pro formování názorů klientů je významné zapojení se do diskuse.

4.3 Volnočasové aktivity

„Problémy spojené s využíváním volného času jsou v zásadě dvojího charakteru: problémy spojené s nedostatkem volného času a problémy se schopností umět volný čas skutečně efektivně využívat“⁴³. Protože mnozí klienti před nastoupením do programu žili nezodpovědným způsobem života, často se potýkali s neefektivním využíváním volného času. Co se týká dostatku či nedostatku volného času, většina klientů se spíše v životě nudila.

Ve středisku nalezneme možnost obojího problému v odlišné intenzitě. V běžném životě dospělého člověka převládají problémy s nedostatkem volného času, obdobně jako v programu Teen Challenge. Neznamená to však, že klienti nemají žádný volný čas - v denním rozvrhu (viz příloha 1.) mají každý den stanovené osobní volno. Jak ho užívají, záleží na nich - není však obtížné zjistit, zda-li efektivně. Klienti, kteří jsou v programu již delší čas (4 měsíce), mají možnost vycházek a dovolenek za účelem, který si předem plánují (kde budou, co tam budou dělat...). Volný čas klienta je monitorován pracovníky a v případě neefektivního naplňování jsou s ním vedeny konfrontační rozhovory.

Protože má volný čas „umožňovat příjemné zážitky, rozvíjet vlastní individualitu, podněcovat tvůrčí síly člověka, být okolí užitečný“⁴⁴ a zprostředkovat relaxaci, probíhá ve středisku několik volnočasových aktivit. Mezi aktivity zaměřené podle zmíněných kritérií neodmyslitelně patří sportovní činnost (fotbal, basketbal...), které přispívají k lepší fyzické kondici, ale i legraci a

⁴³ Kraus, Poláčková, 2001. s. 161

odreagování. Aktivita podporující uvolnění nejsou samy o sobě dostačující k tomu, aby čas zcela efektivně naplňován. „Volnočasové činnosti mají být také orientovány na základní lidskou potřebu seberealizace a průběžného poskytování smyslu života“⁴⁵. Užívání života, zabavení se a rozptýlení, aby se člověk cítil dobře, nelze realizovat pouze ve sportu, ale i jinými způsoby. Mezi ně v první řadě patří sociální kontakt (přátelé, známí, rodina) a mnohé další zájmy a koníčky – četba, studium, poslech hudby, hraní na hudební nástroj aj. Středisko se snaží vše zmíněné umožňovat.

Protože každý z klientů potřebuje v životě relaxovat, zažívat dobrodružství a legraci, je třeba ukazovat, že vše se dá získávat i jiným způsobem než drogami. Klient je veden k plánování efektivního naplnění volného času. V případě velkého množství volného času by měl být schopen vyvíjet smysluplné aktivity. Získat tuto schopnost je považováno za vitální část obnovovacího procesu klienta.

4.4 Pracovní činnost

Aby člověk mohl mít aktivní podíl na utváření světa i svého života, potřebuje cílevědomě pracovat a tvořit. Proto je pracovní činnost nedílnou součástí programu. Práce v Teen Challenge je vlastně simulací běžného pracovního života. Pracovní doba je přesně ohraničená, jsou vymezené přestávky na jídlo, práce se plní úkolově nebo v určitém čase, v případě nezodpovědnosti přicházejí sankce.

Obecně existují dvě hrozby, před nimiž se musí mít člověk na pozoru. Nebezpečím na jedné straně je, když člověk nechce pracovat a o nic neusiluje. Přestane-li jedinec v sobě cítit potřebu stavět, tvořit, a o něco se zasazovat, pak z něj uniká životní síla. Opačným případem je workoholismus. Člověk neumí přestat pracovat, protože má příliš mnoho práce anebo by chtěl udělat vše sám. Protože ale nemá dost času, spěchá, je nervózní a důsledkem je podrážděný. Vyčerpává se, znehodnocuje si život a nakonec se může stát i nesnesitelným. Neudělá, co by chtěl a co by měl, unikají mu i jiné důležité věci jako např. kvalitní sociální kontakt. Je třeba pomoci vyvarovat se obou extrémů.

V první řadě si Teen Challenge klade za cíl vytvořit u klienta správné postoje k práci, tj. pěstovat vyváženost - porozumět, že práce, ačkoli není vždy příjemná,

---

⁴⁴ Vážanský, 1992. s. 14

je neoddělitelná součást života, a zároveň také, že práce není úplně všechno a je třeba život zaměřit i jiným směrem než pracovním. Motto práce ve středisku by se dalo shrnout dvěma následujícími verši: „Kdo nepracuje, ať nejí. (2Tes 3,10b); Cokoli děláte, dělejte upřímně, jako by to nebylo lidem, ale Pánu.“ (Kol 3,23). Pracovat se musí bez ohledu na činnost, kterou vykonávám, s postojem, který reprezentuje Krista. Obdobně je cílem, aby klient byl schopen tvořit užitečná díla (např. keramiku) a rostl v pracovním zatížení. Program se také zasazuje o zkvalitnění pracovního zaměření nebo o pomoc učit se novým konkrétním činnostem. Práce v programu vytváří možnost konkrétních výsledků hmatatelného charakteru, a ten může být výsledně vnímán individuálně klientem a oceněn ze strany personálu. To má vzbuzovat pocit smysluplnosti práce i u klientů, které nemusí práce bavit.

4.5 Pastorační poradenství

„Pastýřská péče znamená nejen vzít raněnou ovci na ramena a ošetřit ji, ale též ji uschopnit samostatně chodit....“⁴⁶ Pastorační poradenství v Teen Challenge je užíváno jako podpora, pomoc a vedení pro bio-psycho-sociálně-duchovní životní situace každého klienta. Základem je evangelium, které je motivací a východiskem pro změnu každého lidského života. Poradenství zároveň napomáhá ke zvnitřňování procesu aktivit programu, zejména aktivit studijních. Společně se studiem hledá způsoby, jak získané biblické pohledy a principy aplikovat do každodenního života.

Pracovník, který slouží pastoračně, „má jasně vědět, že jeho úkolem je předávání evangelia a pomoc k rozvíjení života z evangelia, a přitom má stále hledět na to, co ti, kterým pomáhá, potřebují...“⁴⁷ A tak doprovází klienta na cestě víry, snáší s ním různé obtíže, pomáhá mu odhalit sebeklamy a falešné touhy, směřuje ho a povzbuzuje do nových výzev. Promýšlí různé životní situace klienta, které mu mohou pomoci v žití svobodného života.

---

⁴⁵ Tamtéž. s. 17

⁴⁶ Pastorage (obecně) [online]

⁴⁷ Pastorage [online]

5. ŠETŘENÍ V KOGNITIVNĚ-AFEKTIVNÍ OBLASTI

5. 1 Účel

Jak jsem se již zmínil, v programu dochází k více druhům učení skrze několik programových aktivit a mé zaměření je určeno pro jeden konkrétní typ učení - kognitivně-afektivní oblast. Důvodů, proč jsem zvolil tuto variantu, je několik. Musím přiznat, že pro šetření v kognitivně-afektivní oblasti jsem se rozhodl až v průběhu sepisování předchozích částí textu. Věděl jsem, že chci ilustrovat, zda je pedagogické působení v Teen Challenge efektivní, ale nebyl jsem si jistý, na čem bych mohl účinnost výchovně-vzdělávacího procesu ukázat.

Při pročitání jedné z knih k tématu práce mě napadlo se zabývat hodnotovým systémem jedince. Myšlenka mě nadchla, především když jsem si uvědomil, že já sám jsem v životě vyznával i hodnoty, které dnes nepovažuji za dobré. Víím, čeho jsem byl schopen, abych určitých hodnot dosáhl (mnohokrát k naplnění docházelo skrze nežádoucí způsoby). A kdybych se před několika lety nerozhodl žít křesťanský život a poté se neměl možnost stýkat s lidmi, kteří zrcadlili život Ježíše Krista, zcela jistě bych dnes nepsal tuto práci - měl jsem jiné priority, životní zaměření a nevím, jak bych skončil. Čtení Bible, modlitba, vztahy s křesťany - to vše mi ukazovalo, co je a není správné, co má a nemá hodnotu.

Prostředí programu Teen Challenge je nastaveno obdobným způsobem. Předává biblické hodnoty, motivuje a pomáhá klientům k jejich projevení v životě. Moje zvědavost se ale ptá, do jaké míry se proces proměny daří. Osobně tuto zdařilost (výsledky) považuji za významný faktor úspěchu léčby osobnosti závislého člověka.

5. 2 Cíl

Mým počátečním cílem šetření je zjistit, které hodnoty obsazují první čtyři příčky současného hodnotového souboru klienta, který úspěšně dokončil program Teen Challenge. Až získám představu o nejdůležitějších hodnotách, mé další šetření se zaměří k jejich vlastnímu názoru, jak se projevují ve všedním životě. Jako **druhý cíl** si tedy kladu zjistit, jakou roli mají hodnoty v životě klienta. Skrze uvedené dva cíle mohu dosáhnout třetího a závěrečného cíle práce. **Konečný cíl**

by měl objasnit (podpořit či vyvrátit) můj předpoklad, že program Teen Challenge napomáhá, aby klienti zvnitřnili křesťanské hodnoty a jejich každodenní život byl odrazem interiorizace těchto hodnot. Jinými slovy se domnívám, že v průběhu programu se mění život klienta v kognitivně-afektivní oblasti a mě zajímá, jakým způsobem ke změně dochází. Mým záměrem bylo předpoklad zmapovat v případě třech klientů, nakonec však se mi podařilo situaci popsat ve dvou případech.

5.3 Metody

Původně jsem zamýšlel realizovat kvantitativní šetření dotazníkovou metodou. Ale pro cíle, které jsem si kladl, bylo z mého pohledu vhodnější přistoupit na možnost kvalitativního šetření metodou rozhovoru. Prostřednictvím dotazníku bych hůře popisoval jevy v jejich jedinečnosti, subjektivitě a citlivosti. Výhodou je, že kvalitativním šetřením mohu důkladněji projít zamýšlená témata. Na druhou stranu rozhovor obnáší časově náročnější investice v pokrytí stejného počtu lidí než u kvantitativního dotazníkového šetření.

Mým záměrem je ilustrovat, jakým způsobem program přispěl k pozitivním výsledkům v kognitivně-afektivní oblasti. Pozitivními výsledky míním, že žebříček hodnot se přiblížil křesťanským hodnotám, které se prakticky projevují.

Nejdříve jsem vytvořil strukturu rozhovoru o dvanácti otázkách (viz příloha 2). Po rozhovoru se třemi klienty (každý rozhovor trval přibližně hodinu) jsem zjistil, že se mi nepodařilo získat použitelné výsledky. Výsledky rozhovoru byly totiž velice obširné a těžko uchopitelné. Tak jsem rozhodl probrat s klientem jednu konkrétní oblast (vztah s rodinou). Rozhovor trval přes dvě hodiny a poté jsem hodinu komunikoval telefonicky s jeho matkou. Již jsem měl naplánovaný rozhovor s otcem, ale nakonec nebyl uskutečněn. Šetření jsem zastavil, protože mi vzniklo nepřehledné množství audio-materiálu, který se mi nedařilo interpretovat.

Nakonec jsem zvolil strukturovaný rozhovor zaměřený na žebříček prvních čtyř hodnot, které klienti sami uvedou. Rozhovor obsahuje následující strukturu:

1. Proč jsou pro tebe zmíněné hodnoty tak důležité?
2. Jakým způsobem se projevují uvedené hodnoty v životě?
3. Dopomohl nějakým způsobem program k tomu, že klient vyznává a projevuje právě tyto hodnoty?

Z rozhovoru jsem pořídil videozáznam, který byl užitečný při práci se získanými informacemi. Takto připravený rozhovor jsem nakonec uskutečnil se dvěma respondenty (viz níže).

5.4 Vzorek

Kritériem pro výběr respondentů bylo nejen aby se jednalo o klienty, kteří úspěšně dokončili program Teen Challenge, ale kteří do té míry prokázali změnu ve svém životě, že byli osloveni, aby pokračovali v následném výcvikovém programu Intership. V současné době se v tomto programu, který je připravuje na roli budoucích zaměstnanců Teen Challenge, nacházejí tři bývalí klienti. Tyto muže jsem oslovil.

První z respondentů se jmenuje Jakub. Je mu 22 let a program Teen Challenge absolvoval před šesti měsíci. Ve středisku byl celkem osmnáct měsíců. Od ukončení programu nastoupil do Intership a pracuje v zařízení jako vedoucí kuchyně.

Druhý z respondentů se jmenuje Tomáš. Je mu 24 let a v programu byl taktéž osmnáct měsíců. V Intership je již dvanáct měsíců a jeho hlavní pracovní náplň spočívá ve vedení keramické dílny a v koordinaci pracovních činností pro klienty.

Jméno posledního z respondentů je Petr. Je ve věku 23 let a v programu Intership je deset měsíců. Program absolvoval za 15 měsíců a v současné době je asistentem vedoucího kovodílny. Nakonec s Petrem rozhovor nebyl z časových důvodů realizován.

5.5 Sběr dat

Nejdříve jsem informoval respondenty, že bych chtěl s nimi učinit rozhovor pro účely bakalářské práce, abych zjistil, jakou efektivitu měl program pro změnu jejich života, ale že ještě nevím, na co se během rozhovorů zaměřím. V zásadě neměli problém a souhlasili. Po čase jsem jim oznámil, že se zaměřím na hodnoty. K tomu nic neřekli. První udivení nastalo tehdy, když jsem pověděl, že bych rád k rozhovoru užil audiozařízení, ale souhlasili.

Protože se mi nezdařil první ani druhý pokus, jak dosáhnout stanovených cílů, pro realizaci třetího pokusu jsem požádal respondenty, jestli by mi nevytvořili

současný žebříček hodnot s prvními čtyřmi nejdůležitějšími. Má prosba se soustředila na to, aby tvorbě žebříčku věnovali dostatečný čas a intenzivně promysleli, jakým způsobem je jejich život v současné době nastavený. Na druhý den mi úkol předali a já rozmýšlel, na co se jich budu přesně ptát. Ještě před odevzdáním jsem jim oznámil, že bych rád rozhovor natáčel na videokameru. Řekl jsem, že bude pro mě praktičtější, když si pořídím videozáznam, který si mohu přehrávat i s obrazem, abych měl větší přehled o tom, co se během rozhovoru událo. Byli ujištěni, že se nahrávka nedostane do jiných rukou, načež dva klienti souhlasili, třetí se velmi zdráhal, ale po opakovaném ujištění souhlasil.

Užitá křestní jména jsou fiktivní. Rozhovory byly vedeny jednotlivě. První rozhovor byl proveden s Jakubem. Trval 52 minut. Šlo znát, že Jakub je trochu nervózní. Vlastně nebyl sám, ani já jsem se příliš necítil dobře. Tréma velmi rychle opadla na obou stranách a vše probíhalo bez problémů. Rozhovor byl uskutečněn u mě doma a byl jednou přerušen (někdo zaklepal). Kamera byla položena na opěrci gauče a zaznamenávala pouze jeho. Poté, co jsem několikrát shlédl záznam, vyvstaly mi na mysl nové otázky a bylo potřeba se doptat. Další rozhovor byl proveden v kanceláři ve středisku Teen Challenge a trval krátce, přes 20 minut.

Druhý rozhovor byl proveden s Tomášem. Délka rozhovoru čítala 48 minut. Rozhovor byl veden opět u mě doma za stejných podmínek jako v případě Jakuba. Z počátku byl Tomáš trochu napjatý, ale po chvíli se uklidnil. Já se cítil klidně. Opět mi během přehrávání záznamu vyvstávalo mnoho otázek. Uskutečnil jsem tedy další sezení, které trvalo 15 minut.

5.6 Výsledky šetření

Výsledky šetření jsem se pokusil zaznamenávat podle principu occamovy břitvy. Došlo tedy k určité selekci dat a k přeskupování výpovědí, abych dosáhl uceleného obrazu jednolitéch hodnot a dosáhl přibližně plánované struktury otázek. Pro citace klienta jsem užil text s uvozovkami a kurzívou. Citací je uvedeno poměrně hodně, proto abych dochoval autenticitu jejich reakcí na mé otázky.

5.6.1 Respondent 1: Jakub vytvořil následující žebříček hodnot, který má postihovat osobní životní preference:

1. vztah s Bohem
2. dobrá image
3. cítit se dobře
4. milovat druhé

1. Vztah s Bohem

Když jsem se zeptal Jakuba, proč je pro něj nejdůležitější mít vztah s Bohem, řekl mi: *„Protože je to pravda, poznal jsem, že je to pravda na vlastní kůži, vysvobodil mě Ježíš“*. Odpověď mi nestačila a zaměřil jsem své tázání na to, k čemu mu je mít vztah s Bohem. Odpověděl s úsměvem na tváři: *„Když budu mluvit hodně sobecky, dostanu se do nebe“* a po další mé otázce: *„Kromě tohoto?“*, dodal: *“Dostanu tam jiný“*. Po opakování stejné otázky doplnil: *„Bude se mi dobře dařit, budu spokojený a nebude mě trápit svědomí“*.

Pokračoval jsem ve stejném tázání i nadále: *„Proč vlastně žiješ křesťanský život?“* Byl zaskočen a váhal, co má říci. Nakonec se vyjádřil: *„Daří se mi líp ve vztahu s rodinou, nepiju, neberu drogy“*. *„A jak ti v tom pomohl tvůj duchovní život?“* - zeptal jsem se. *„Protože se mění moje osobnost, nejsem sobeckej“*, pak s úsměvem doplnil: *„V určitých chvílích nejsem už tak sobeckej“*. Předtím byl prý velice sobecký a bylo mu jedno, jestli se rodiče trápí tím, jaký vede život. Protože byl Jakub kromě jiného gambler a rodiče mu chtěli pomoci s jeho problémem, využíval toho a nechal si platit své dluhy. Rozdílem oproti minulosti je, že dnes lituje, co dělal a že by chtěl dělat svým rodičům radost a: *„Dokážu jim říct, že je mám rád“*.

Na otázku, jestli si mohou ostatní všimnout, že se nejvyšší hodnota (vztah s Bohem) viditelně projevuje, odpověděl: *„Určitě ano“*. Nejbližší přátelé mohou vidět, že *„nekouřím, nepiju“*. Jakub jim řekl, že je křesťan. Zamezil nežádoucí praktiky (nepije, nebere drogy) - to považuje za potvrzení, že je křesťan. Obdobně může nejbližší okruh blízkých lidí zaregistrovat že *„mám jiné názory“* na různé věci. Jako první zmínil odlišný názor na sex. Podle Jakuba: *„Se sexem by se mělo počkat až do manželství“*, ačkoli přátelé s ním nesouhlasí. V minulosti žil promiskuitním způsobem života a dnes své počínání hodnotí negativně.

Protože se Jakub stal ve třinácti letech křesťanem, ale po čase se začal odchylovat od víry, v dospívání zastával některé křesťanské principy, ale jeho život býval v častém protikladu. Dnes prý blízké okolí může registrovat, že jeho názory jsou mnohem více ve shodě s jeho každodenním životem než kdykoliv jindy předtím. Na otázku, kterou hodnotu začal v životě preferovat, že byl ochotný opustit v tehdejší době vztah s Bohem, odpověděl: „*Chtěl jsem si dělat, co jsem chtěl, chtěl jsem prostě žít a užít si ten život*“. Ale protože stále věřil v Boha, žil ve výčitkách svědomí. Nemohl brát drogy, jak chtěl, nemohl pořádně pít, vést uspokojující sexuální život, protože ho usvědčovalo svědomí.

Na druhou stranu přiznal, že mu prý někdy chybí si dělat věci po svém a uživat si. Říká si: „*Proč jsem si to ještě neužil víc, proč jsem tě nemohl poznat o něco později Bože, mohl jsem si ještě užít*“. Láká ho, co vyjádřil známým rčením: „*Drogy, sex a rock & roll*“. Ale takhle v životě nechce žít. Ví, že by ho to zničilo (už jednou skončil špatně). Uvedené rčení není pro něj nejdůležitější a nepovažuje ho za něco, o co by měl usilovat.

Na otázku, jestli mu program dopomohl se dostat znovu k hodnotě vztah s Bohem, odpověděl: „*Samozřejmě že ano*“. „A jak?“. „*Já jsem potřeboval do svého života rád a potřebuji ho pořádk, trošku nějaký bič, který mě posouvá dopředu, nějakou motivaci*“. Potom zmínil, že bylo důležité být izolován od okolního světa. „*Co oko nevidí, srdce nebolí*“. Jakuba ve středisku nikdo nepřemlouval, aby chodil do hospody na pivo, zde neposlouchal hudbu, kterou měl spojenou s drogami apod.

Největším Jakubovým problémem bylo zneužití v dětství. Nedokázal se vyrovnat se zraňující zkušeností, která mu znepríjemňovala společenský život. Jakub míval strach z Boha, že mu „*ublíží stejně jako v dětství zneuživatel*“. Ale Bůh zde v programu „*mi dal najevo, že mi prostě neublíží, že chce, abych žil dobře*“. Po malých krůčcích měnil postoj k Bohu. Již ho nevnímá jako hrozbu (nemusí žít ve strachu před ním), ale jako toho, kdo mu chce pomoci a pečovat o něj.

Dařilo se mu zlepšovat vztahy, přestával do rozhovorů vkládat sexuální význam. „*Dokáži se prostě bavit s lidmi, bez toho aniž bych něco sexualizoval nebo že bych měl strach, že mi někdo ublíží*“. Poradenské rozhovory označil jako klíčové k vyrovnání se se zneužitím. Díky nim dokázal otevřít své zneužití. „*Nikdy bych o tom nemluvil*“, ale díky programu „*jsem to dokázal říct*“

pracovníkům, dokázal jsem o tom mluvit před třídou v referátu“ v rámci osobního studia.

„Bůh jedná skrze program, skrze vás (pracovníci), skrze poradenství, skrze řád, modlitby, Bůh tady tím pomaličku otevíral ty cestičky“. Skrze skupinové a osobní studium „jsem začal znát Písmo“. Poznával principy a příběhy Bible, přemýšlel nad tím, co prožívali lidé v bibli a „co prožívám já“. To mu pomáhalo - „Všechno vedlo k tomu, že je dobré mít dobrý a osobní vztah s Bohem“.

Dále mě zajímalo, jestli si pamatuje na nějaké konkrétní vyučování, které mu výrazně s něčím pomohlo. Vzpomněl si na skupinového studium Růst skrze pády: *„Člověk může padnout, zvednout se a jít dál. Padám, dělám chyby, ale pořád mi Bůh dává tu milost, abych se zvedal“.* Před programem se dostal do bodu, když už se nedokázal zvednout svými vlastními silami. Proto vlastně přišel do Teen Challenge, aby se mohl znovu zvednout. Zde se naučil, že skrze Boží milost lze znovu povstat.

Ještě připomněl skupinové vyučování Hněv a osobní práva. Jakub si zakládal na: *„Mít právo být bohatej, spát s více holkama, právo si užívat, pít, brát drogy, vytvářet si dobré pocity, ale tohle jsem Bohu v programu všechno odevzdal.“* V programu si uvědomil, že když se těchto věcí vzdá pro Boha, jednoho dne ve správný čas dostane lepší věci. Musí si ale počkat. Vzpomíná si na událost, kdy kopal v kanálu a říkal si *„Vidíš Bože, teď se tady pokoruji“.* Situace se změnila: *„Dnes jsem vedoucí kuchyně“.* *Dříve bych v kanálu nekopal, ale zase bych nebyl vedoucím“.*

2. Dobrá image

Na otázku, proč je pro tebe na druhém místě v žebříčku hodnot mít dobrou image, Jakub odpověděl: *„Sám ani nevím, možná že mám ten Napoleonskej syndrom, protože jsem malej, potřebuju bejt vidět, vypadat dobře a kompenzuju to nadměrnou mírou dobrých věcí (oblečením), prostě chci vypadat dobře“.* Mít dobrou image pro Jakuba znamená: *„Být dobře oblikej. Neznamená to, že když jsem křesťan, že budu chodit jako v šedesátých letech s kšandama“.* A dále si pod tím představuje: *„Dělat věci, jaké dělají normální lidi“.*

Jakub řeší, co si ostatní lidé myslí o jeho image. Myslí si, že nekřesťané ocení jeho image. Oproti tomu má pocit, že v mnohých křesťanských kruzích si lidé o něm říkají: *„To je nákej vymazlenej blbeček, kterej nemá ponětí vůbec vo tom, kdo*

je Bůh“. Před programem se jednalo o důležitou hodnotu - „*Chtěl jsem vždycky dobře vypadat, aby lidé si o mě mysleli, že jsem někdo*“. Chtěl být respektován od druhých.

Po programu je situace mírně odlišná. Pro ilustraci uvedl příklad. Když byl v Praze v jednom second handu, měl možnost si koupit velice výhodně dva kusy oblečení, na které peníze sice měl, ale uvědomoval si, že by si nemohl koupit již nic jiného, protože by mu nezůstaly žádné peníze. „*Dřív bych nad tím ani nepřemýšlel a koupil bych si je. Teď jsem si koupil jenom jednu. Myslím, že se trochu něco změnilo*“. A dodal s velikým úsměvem: „*Třeba si za tři roky nekoupím ani jednu*“. Jakub přiznává, že se příliš zabývá svou image, ale již se to blíží k normálu. „No a co ti pomohlo?“ „*No, budeš se divit, ale zpětná vazba ostatních studentů (klientů) ve face to face*“ Výsledkem je: „*Není to o tom vypadat dobře za každou cenu*“.

Na otázku, jestli mu pomohlo nějaké vyučování: „*Víš že ani ne*“. Při doptávání řekl: „*Vždyť si vem, že jsem musel jezdit půl programu na skládačce v montérkách přes celý město do práce. Vždyť já si pamatuju tenkrát, jak jsem se kvůli tomu pohádal: já na tom nepojedu, ani náhodou, ještě v takových hadrech, hej, to vůbec*“. Musel zpočátku mít kapucu na hlavě, čepici, brýle a jet, aby ho nikdo nepoznal. „*Pak jsem zahodil čepici, kapucu, ne že by mi to bylo jedno, ale říkal jsem si, že to musím překonat*“. Připadalo mu trapné, že by to nemohl zvládnout, když ostatní klienti mohou. A hlavně: „*Zjistil jsem, že jsem pyšný na to, jak vypadám*“.

3. Cítit se dobře

„Další hodnotu, kterou si zde uvedl, je cítit se dobře“, říkám. Dříve než jsem stihl položit jakoukoliv otázku, Jakub vyrukoval s tím: „*To je velký problém no*“. „Proč je to problém?“ „*Protože člověk spoléhá na pocity a emoce*“ zněla odpověď. Na jedné straně „*cítit se dobře můžu při modlitbě, nebo když čtu Boží slovo*“, na straně druhé „*když budu koukat na porno*“. Jeho cílem je: „*Chtěl bych se cítit dobře, chtěl bych být svůj, mít dobrou rodinu, žít s Bohem*“ Jednoho dne by se chtěl ohlídnout, třeba ve čtyřiceti, padesáti letech a říct: „*Jo, žil jsem zatím dobře, bylo pár pádů třeba, pár nedokonalostí, ale žil jsem dobře. I když budu trpět, bude nouze, budu žít v kanále, ale budu se cítit dobře, protože vím, že Bůh to tak chce*“..

Na otázku, jestli hodnota cítit se dobře hrála před programem v jeho životě velkou roli, odpověděl: *“No tak proto jsem bral drogy, abych se cítil dobře“*.

„Cítil ses dobře v programu?“ „*Věděl jsem, že jsem na správném místě, ve správném čase, ale necejtil jsem se vždycky dobře“*. Na otázku, co se naučil v programu, jak se vyrovnávat s tím, když se necítil dobře, odpověděl: *“Sdílnost, vykazatelnost, mluvit o tom s lidmi, když mě něco trápí, nenechávat si to pro sebe“*. Před poradenskými pohovory si řekl: *„Já to zkusím, budu prostě o tom mluvit a oni mi možná poradí. Zkusil jsem to a ono šlo to. Poradili jste mi dobře, ne vždycky, ale poradili“*.

Vzpomíná si na jeden náhodný rozhovor na chodbě ve středisku se mnou, když jsem prý říkal něco o tom, že problém bývalých narkomanů jsou pocity - spoléhali se na ně, chtěli je manipulovat, ale ve střízlivosti si neví s nimi rady. „*Přemýšlel jsem nad tím a říkal jsem si, že na tom asi něco bude, že asi moc dávám na emoce a pocity“*. Zcela náhodný a nezávazný rozhovor mu umožnil se tolik nevázat na pocity, které mohou klamat - „*Takže to mě přimělo na pocity nedat, že si mi k tomu něco řekl“*. Jinak si nevzpomíná na nic konkrétního, co by mu v programu pomohlo.

4. Milovat druhé

Jakub řekl, že se pro hodnotu musel rozhodnout. Dříve: „*Hodně jsem se soustředil na sebe, na svoje problémy, v programu se hodně modlil za sebe, ale vůbec ne za druhé“*. Když si to v programu uvědomil, chtěl změnu. „*Začal jsem se soustředit na druhé, zkoušel jsem se za ně modlit“*. Po čase viděl, že rozhodnutí je dobré. „*Zjistil jsem, že skrze to prostě Bůh potom žehná i mě. Ted' to nemyslím vypočítavě“*. Potom citoval druhé největší přikázání: „*Miluj svého bližního jako sám sebe“* a připojil: „*Ale milovat lidi je těžké“*. Jeho cílem je více se orientovat na potřeby druhých lidí. „*Je to na dobrý cestě, ale není to zrovna daleko“*.

Jakub před programem byl schopný různých věcí: „*Podělával jsem své nejlepší kámoše“*. Obecně se charakterizoval jako ten, kdo měl rád lidi, zajímal se o ně, ale měl strach, že si např. jeho zájem bude někdo vykládat homosexuálně. „*Lidi si o mě budou myslet, kdo ví jaký věci. Měl jsem to pokřivený.“* Bylo pro něj těžké si je nechat přiblížit k tělu. Jako důvod uvedl zneužití. Díky poradenství a modlitbám s ostatními klienty již prý výrazně pominul strach, že „*jsem slaboch, když se budu sdílet, budu vykazatelný a mluvit o tom, co se mi stalo“*.

Zeptal jsem se, kdy učinil rozhodnutí se více orientovat na druhé než na sebe. „*Mám to hozený zatím několik měsíců, já nevím, asi tři*“. „A v programu tě to netrklo?“ „*To víš, že to trklo. Snažil jsem se o to, aby to tak bylo, ale neměl jsem to úplně v srdci. Věděl jsem, že je to správné, ale neměl jsem to tak zarytý*“. Jeho prvotní snahy byly podle jeho slov podmíněny „*nastavenými cíli*“ v osobním studiu. Cíle ho vedly, aby konkrétně něco udělal či pomohl některému z klientů. Sám od sebe by nejednal tímto způsobem: „*Bylo to nucený, ale člověk si potom na tom uvědomoval, že by to tak mělo být i bez těch cílů*“. Skrze každodenní aplikace se mu dařilo zaměřit na druhé. „*Pak už ti to tam skáče, jdeš, ani to nemusíš mít v nastaveném cíli, a řekneš si, mohl bych pomoci. Díky programu to tam je vštípený*.“

Chtěl jsem vědět, jestli by si vzpomněl na některý cíl, který musel plnit, aniž by mu to bylo příjemné, ale aplikace cíle mu pomohla být o krok dál v milování druhého. Jako příklad uvedl jednoho z bývalých klientů, kterému musel projevovat laskavost každý den a zpětně napsat, jak mu ji projevila a jestli to bylo pro něj obtížné. Naplňovat cíl „*bylo vynucený*“, ale efektem bylo, že „*jsem mohl si uvědomit, že mohu někomu pomoci, i když mi je nesympatický*“.

5.6.2 Respondent 2: Tomáš vytvořil následující žebříček hodnot, který má postihovat osobní životní preference:

1. vztah s Bohem
2. vztahy s lidmi, vztah se ženou
3. vzdělání
4. sport

1. Vztah s Bohem

„Proč je pro tebe nejdůležitější vztah s Bohem?“ zeptal jsem se. „*Protože jsem zjistil, že nejsem schopný bez Boha žít*“. Tomáš byl kdysi křesťanem (mezi 13-16 rokem života), ale křesťanství ho přestalo bavit, vadilo mu, že některé věci nemohl dělat. Matka a otec (byl v pěstounské péči) jsou křesťané. Zakazovali mu vztah s nevěřící dívkou, stýkat se s partou apod. To se mu nelíbilo, vzbouřil se a od víry odstupoval. „*Myslel jsem si, že bez Boha to zvládnou*“. Jeho touhou bylo najít si holku, vzít si ji a mít rodinu a žít normálně. „*Ale skončil jsem na mizině, neměl jsem kde bydlet, neměl práci a nebyl jsem schopný ze svých vlastních sil se*

postavit na nohy.“ Potřeboval pomoc a rozhodl se nastoupit do programu. Sem přišel s tím: *„s Bohem nechci mít nic společného“*. Situace se po krátkém čase změnila a Tomáš znovu našel vztah s Bohem (viz níže).

„A proč se ti nedařilo žít hodnoty, které si zmínil? (jako založit rodinu, mít práci)? *„Mojí láskou a mojí holkou byl chlast. Třeba kamarádky mi říkaly: tamta holka tě chce. Jsem si říkal: si trochu dám (alkohol), abych se rozkecal.“* Ale pak už mě žádná nechtěla. „A proč si myslíš, že jsi pil?“ *„Měl jsem potřebu, touhu mít svůj vlastní svět, pití mě bavilo.“* Díky tomu nebyl schopný zajít ani na Úřad práce a vyjednat si peníze: *„Moje mamka to nechápala.“*

Jestli mohou lidé v jeho blízkosti sledovat, že hodnota vztah s Bohem je zjevná, odpověděl: *„No určitě“*. „A podle čeho to poznají?“ *„Myslím si, že už jenom tím, jak spolu mluvíme, jaké mám názory“*. Bývalá parta to může sledovat na tom, že si Tomáš stojí za svým, např. že slouží v Teen Challenge. *„Říkal jsem jim, že nevydělávám, nemám peníze. Oni mi říkají, že jsem blbý“*. Ale: *„Oceňují, že jsem se chtěl změnit a že jsem do toho šel. Celý ten postup mohli vidět“*. Prý by potřebovali také nastoupit do Teen Challenge, ale mají zázemí. Rodiče vyhodili Tomáše z domu a i díky tomu se rozhodl se sebou něco dělat. Otec mu vyjednal možnost nastoupit do programu Teen Challenge.

Změnu údajně mohou zaznamenávat i jeho rodiče. „Jak to mohou poznat?“ *„No my se doma bavíme o nákyých věcech, teď ale nevím, jestli o nějakých duchovních“*. Pak řekl: *„Jo, nabízeli mi práci“*. Otec si přál, aby mu Tomáš pomohl v realizování jeho projektu (dům pro opuštěné děti). Před měsícem se ho otec zeptal, jestli by se nevrátil domů a Tomáš řekl, že ne: *„Vím, že tuhle práci mám dělat, věřím, že tady mě Bůh postavil“*. Pak dodal: *„Určitě nechci být tam, kde chtějí moje rodiče, abych byl.“* Rodiče tomu rozumí, jsou rádi, že je Tomáš spokojený a říkají: *„Hold takový je život; každý má své místo a povolání“*.

„V čem ti pomáhá věřit v Boha?“ V programu si říkal: *„Když odejdu, tak budu tam, kde jsem byl a když tady zůstanu a budu věřit tomu, že se věci v mém životě změní a budu tam, kde mě Bůh chce mít, můj život dobře dopadne“*.

Na otázku, jestli mu program dopomohl se dostat znovu k Bohu, odpověděl, že jeho vztah k Bohu se *„změnil během jednoho týdne. Když jsem byl venku, tak jsem se flákal. Tady běží program, já jsem do něj naskočil, a ten mě nastartoval, ráno a večer modlitby, chvály, shromáždění, výjezdy (do církví), studium“*. Obnovil své rozhodnutí: *„Začal jsem znovu těm věcem věřit a mohl si je vyzkoušet“*

v praxi“. Uvědomil si: „*Nejsem schopný žít bez Boha, ale s Bohem jo. Na to jsem přišel tady.*“ Konkrétně si nic nevybavuje na otázku, co přesně mu pomohlo obnovit a udržovat vztah s Bohem: „*Myslím, že to bylo tak nějak všechno v programu*“.

2. Vztah s lidmi, vztah se ženou

„*Strašně rád jsem s lidmi, už vlastně tím, že jsem vyrůstal v děčáku nějakou dobou*“, řekl dříve než jsem cokoliv stihl povědět. Tomáš prý potřebuje být s někým a má rád lidi okolo sebe. Vždycky se vztahy snažil mít dobré a neměl problém se seznámit, ale „*chyběla mi upřímnost*“. To bylo údajně podmíněné situací, ve které se nacházel. Musel lhát, aby nepřišel o některé výhody nebo aby ho nevyhodil kamarád z garáže, kde bydlel. Na otázku, co by dělal dnes, kdyby se ocitl v situaci, ve které kdyby nezalhal, by se dostal do nepříjemností, odpověděl: „*Stále s tím někdy bojuji. Neříkám, že lžu, ale neřeknu radši nic.*“

„Jak se změnil tvůj přístup k lidem v programu?“ „*Dokáži být příjemný k lidem, kteří mi jsou nepříjemní. Když mě jeden student (klient) v programu prudil, šel jsem za ním a řekl mu - šťve mě to a to a zkus na tom zapracovat*“. Před programem by to prý nedokázal. Neměl odvahu říkat lidem, co si myslí. „A co ti pomohlo?“ „*Viděl jsem to okolo sebe. Třeba od vás (pracovníků). Hlavně jsem se pro to rozhodl a věřím tomu, že je to správné.*“

„Co jiného ti pomohlo?“ Vzpomněl na osobní studium, ve kterém měl aplikovat charakterový rys upřímnost. „*Já jsem měl s tím hodně velký problém, být upřímný k lidem. Báł jsem se nějaké ztráty*“ Aplikace byla podle Tomášovo slov velmi obtížná. Prý se musel znovu a znovu rozhodovat být upřímný. Věděl, že stanovený cíl chce plnit, aniž by musel vymýšlet situace, ve kterých jakoby cíl naplní. Když musel konfrontovat spoluklienta: „*Vzal jsem si ho bokem a řekl mu, že si musíme promluvit o tom, co dělá špatně*“.

Tomáš na stejnou rovinu staví vztah se ženou. Chce být jednak obklopen fajn lidmi a zároveň stále touží založit rodinu a mít děti. „*Už dlouho žiji sám a už mě to nebaví.*“ V programu vztah se ženou mít nemohl a v Intership je podle stanov Teen Challenge povolen minimálně až po roce. Možnost vstoupit do vztahu s dívkou se pomalu otevírá. Jedna dívka má o něj zájem a on o ni, ale vztah nezapočali, protože „*až mi bude řečeno, teď do toho jdi, tak do toho půjdu. Sice se kroutím jako had, ale jsem ochotný počkat*“. Prozatím čeká půl roku.

Tomáš v pubertě, když byl ještě křesťanem, chodil s nevěřící dívkou a zde začaly první problémy. Rodiče nebyli nekloněni vztahu, ale Tomáš: „*tolik jsem ji miloval, že jsem byl schopný udělat pro ni všechno*“. Začali spolu pít alkohol a kvůli ní vynechával církevní aktivity. Když se s ním rozešla, těžce to nesl a vymkl se mu alkohol z kontroly. Od té doby se spustil z řetězu. Poté měl ještě několik vztahů a nevázaných sexuálních kontaktů. Dnes toho lituje a prý by to neudělal: „*Sex patří až do manželství*“. Je ochotný při výběru ženy přistoupit na biblický princip: „*Nedejte se zapřáhnout do cizího jha spolu s nevěřícími*“. To si mohl uvědomit skrze skupinové studium Osobní vztahy s druhými. „*To ve mně hodně utkvělo a rozhodl jsem se, že jinou ženu než křesťanku nechci, protože věřím, že by nám to neklapalo*“. „Bylo pro tebe těžké přijmout tyto principy?“ „*Řekl bych, že ne*“.

3. Vzdělání

„Proč je pro tebe důležité vzdělání?“ „*Nemám žádnou školu, mám jenom základku*“ *Dneska bez vzdělání tě nikdo pořádně nezaměstná a nedá kvalitní práci.*“ „Myslíš, že lidé okolo tebe mohou říci, že jsi studijní typ či jsi nastaven tak, že se sám vzděláváš?“ zeptal jsem se. „*Myslím, že ne. Co se týče studia, které dělat musím, tak to dělám, ale sám od sebe nic nedělám.*“ „Proč uvádíš tuto hodnotu na třetím místě, když proto sám od sebe nic neděláš?“ „*Protože se mi teďka nechce*“. „Udělal jsi proto alespoň něco?“ „*Jo, hledal jsem střední školu, ale z časových důvodů studovat nemůžu*“. V rámci Teen Challenge chodí do školy Intership a až ji dokončí, bude mít více času. „*Potom bych chtěl začít studovat, ale jsem zvědav jak si to naplánuju*“. Tomáš se charakterizuje jako líný a má otazník, jak se postaví k tomu, kdyby měl jít na střední školu: „*Mám z toho strach. Bojím se svého přístupu, jsem lenivý*“. Přiznal, že je ve studiu nezodpovědný: „*Studijní smlouvy během programu jsem pravidelně dokončoval po termínech, kdy měly být hotové*“.

„Pomohl ti program v touze se vzdělávat?“ „*V programu mě bavily skupinová studia, tak jsem chtěl jít na biblickou školu.*“ Prý chtěl více znát Bibli a křesťanské principy: „*Tak jsem chtěl pokračovat v této koleji*“. Nakonec se ale rozhodl zůstat v Teen Challenge, kde „*také studuji, ale ne v takové míře jako na biblické škole*“. „Proč sis neudržel vizi jít na biblickou školu?“ „*Protože jsem věděl, že s mým přístupem k učení bych tam asi neuspěl*“ „Dokážeš si představit,

že by ti program mohl více pomoci ve tvé nezodpovědnosti ve studiu?“ *„Asi ne, za to si můžu sám, ne program“*.

4. Sport

„Proč si uvedl sport na čtvrtém místě ve svém žebříčku hodnot?“ *„Sport mě baví a jde mi. Odreaguji se, je to zdroj zábavy“*. Kolik věnuješ sportu? *„Nic“*. Jak to? *„Nemám možnosti. To co já bych chtěl dělat, není možné, abych dělal, nemám k tomu čas“*. „A kdyby jsi měl čas?“ *„Tak bych šel sportovat hned“*. Sport v televizi nevyhledává, *„ale fyzicky mě baví“*. Zeptal jsem se ho, jestli náhodou sport není prostředkem pro hodnotu odreagování se. *„To si nemyslím“*.

Pak jsem mu položil otázku: „To mi opravdu chceš říct, že ve tvém životě nejsou důležitější věci než sport, který uvádíš na čtvrtém místě? Není ještě nějaká hodnota předtím, že by si je třeba opomněl?“ *„Sportu jsem se věnoval jako malý, byl součástí mého života a do jisté míry mě vždycky naplňoval.“* Když byl jako dítě, v Dětském domově nedělal v podstatě nic jiného. *„Fotbal byl můj život“*. „Takže si říkáš: To je škoda, že v současné době nemůžu sportovat, hrát fotbal?“ *„Jo, říkám si to. Mrzí mě to, rád bych se tomu věnoval, jako koníčku“*.

„A co děláš ve volném čase?“ Volný čas má každý den od 18:00 hodin výše a jeden den z víkendu volný. *„Když skončím v šest hodin, vykoupu se, udělám večeri a máš půl osmý, osm hodin, a co uděláš? Maximálně se koukneš na film a jdeš spát. Chodím spát kolem půl desáté“*.

„Umožňoval ti program dostatečně sportovat?“ *„Tak v rámci možností. Byl jiný důvod, proč jsem tu byl. Ale ty aktivity, jaké jsme měli, tak to bylo dostačující“*. „A tvůj postoj ke sportu program ovlivňoval?“ *„Ne“*. Vzpomněl, jak to bylo kdysi: *„Dříve, když jsme pili s klukama, tak pořád fotbal byla moje hodnota. Ať jsme dělali cokoli, vždycky jsme se byli schopni dohodnout hrát skoro každý večer fotbal, i když jsme u toho popíjeli“*

5.7 Interpretace šetření

5.7.1 Respondent 1.

Jakub v hierarchii hodnot uvedl na prvním místě „vztah s Bohem“. Důvodů, proč zrovna vztah s Bohem, uvádí několik - je to pravda, prožívá spokojenost a myslí si, že se mu daří lépe. Navíc ho netrápí svědomí, že by žil špatným

způsobem života a nemá obavy ze smrti. Aktivnímu duchovnímu životu přikládá několik praktických důsledků. Mezi ně patří zamezení některých nežádoucích praktik, změna názorů pro různé oblasti života a obnovený vztah s rodiči. Podle jeho mínění může blízký okruh lidí jako rodiče, přátelé, spoluklienti, pracovníci Teen Challenge zaznamenávat, že jeho život vykazuje lepší a přijatelnější charakteristiku kvality života - výsledek praktikující víry.

Jako další hodnotu zmínil „dobrá image“. Je docela možné, že zmíněná hodnota je vlastně potřeba dobrého sebepojetí. Tak nebo tak, problémem byl zejména způsob, jak se ji Jakub snažil v minulosti dosáhnout - bylo to v mnoha ohledech nezdravé. Každopádně - dobře vypadat, být respektován a oceňován ze strany druhých lidí - stále přetrvává. A tak řeší, co si druzí o něm myslí. Rozdíl je v tom, že dobré image nechce již dosáhnout za každou cenu.

Na třetím místě uvedl hodnotu „cítit se dobře“. V zásadě rozumím, proč je hodnota uvedena v žebříčku - nikdo se totiž nechce cítit špatně. Ale opět způsob, jakým ji dříve Jakub dosahoval, souvisel s nedobrými praktikami. Protože chtěl změnit své citové rozpoložení a navodit si příjemné stavy, bral drogy, pil alkohol a žil promiskuitně. I když učinil rozhodnutí nestavět svůj život na pocitech, vnímá, že má v této oblasti stále problém.

Hodnota „milovat druhé“ je na posledním místě ze čtyř uvedených. Jakub vyjádřil, že jeho snahy vedou směrem k tomu, aby o hodnotu usiloval a více se projevovala. Oproti dřívějšímu zaznamenává pokrok. Již se zbavil pocitu, že by si jeho chování okolí vykládalo jinak než je míněno, nebo že by mu chtěli ublížit. Dále se odpoutává od řešení pouze svých problémů a orientuje se na pomoc druhým. Nicméně musí ujít ještě dlouhou cestu, aby se dala vyjádřit spokojenost.

Jakub vyjádřil pozitivní ohlas, že všechny čtyři hodnoty byly v různé míře ovlivněny programovými aktivitami. Velmi klíčové pro jeho život bylo, když se mu podařilo vyrovnat se s neužitím. Poradenské rozhovory mohly postupně otevírat nepropustné zábrany, aby mohl mluvit o potřebě řešit problematiku zneužití. Po malých krůčcích se měnil postoj k Bohu. Již ho nevnímá jako hrozbu (nemusí žít ve strachu před ním), ale jako toho, kdo mu chce pomoci a pečovat o něj. Skrze studium se vzdal některých nároků a představ o životě a mohl poznávat bibli. Zjistil, že pocity, které prožívá, prožívali i lidé, jejichž život je zaznamenán v Písmu. Vzpomněl několik konkrétních skupinových vyučování, které mu pomohly si uvědomit některé praktické principy pro život. Skrze cíle v osobním

studiu se učil projevovat charakterové vlastnosti, které mu nebyly blízké, ale protože musel, nakonec začal o nich uvažovat jako o přirozených.

Asi by mě nenapadlo, že ježdění na kole v montérkách mohlo způsobit, že Jakub odhalí svou pýchu a bude se pokořovat. Jsem si vědom principu, že s pýchou lze pracovat skrze pokoru, ale zde bych neočekával tak zásadní vliv. V případě náhodného rozhovoru (s mojí osobou), který mu dopomohl se tolik nesoustředit na své prožívání, se ukázalo, že je dobré být ochotný a připravený se s klienty bavit i mimo vyhrazené hodiny.

5.7.2 Respondent 2.

Tomášův žebříček hodnot odhaluje, že na prvním místě v životě preferuje hodnotu „vztah s Bohem“. Jeho výpověď, že není schopen žít bez Boha, poměrně jasným způsobem o situaci svědčí. Dokonce mluví o vnitřní jistotě, kterou vztahuje na místo, kde se v současné době nalézá - v Teen Challenge má být a sloužit, protože Bůh ho sem postavil. Míní, že jeho přesvědčení o Bohu je pro okolí dostatečně patrné - v případě nejbližších, tj. rodičů a přátel.

Na druhém místě uvedl hodnoty hned dvě. „Dobrý vztah s lidmi“ evidentně chce mít. Ale předchozí životní styl byl zatížen podobně jako v životě Jakuba sobectvím. Bylo pro něj výhodnější lhát a být neupřímný, než aby přišel o výhody, popř. ztratil podporu blízkého okolí, kteří mu zprostředkovávali naplňování potřeb. Šlo mu tedy o jeho zabezpečení a pocit bezpečí. V dnešní době naznačuje, že dochází ke snižování obav směrem k upřímnosti a ke konfrontaci lidí.

Vztah s lidmi uvedl na stejné úrovni jako hodnota „vztah se ženou“. V tomto případě bylo zajímavé zjištění, která naznačuje pokoru ve vztahu s dívkou kvůli programu Intership. Dříve mu bylo přednější si dělat rozhodnutí po svém. Dnes je ochotnější se podřít autoritám (když mu rodiče vztah s dívkou rozmlouvali, neuposlechl je). Skrze skupinové studium výrazně posunul názor ve výběru budoucí ženy (chce pouze křesťanku) a akceptuje biblické hranice pro vztah (sex až do manželství).

Tomáš napsal jako třetí „hodnotu vzdělání“. Zde ale zaznamenávám mírný rozpor. Nejenže okolí ho nepovažuje za někoho, kdo by výrazně usiloval o hodnotu vzdělání, ale ani on sám od sebe nevyvíjí přílišnou aktivitu. Asi by chtěl být vzdělaný, ale u chtění setrvává. Spíše se jedná o touhu, která vyvěrá z pocitu,

že dosažené vzdělání je nedostatečné. Možná potřebuje posílit svou hodnotu sebepojetí a tak sní, jak by dosáhl vyššího stupně vzdělání. Je pravdou, že z časových důvodů mu Intership neumožňuje studovat střední školu, přesto svůj volný čas skoro vůbec neinvestuje pro samovzdělávání.

Jako poslední hodnotu uvádí „sport“, přesněji řečeno fotbal. Pro mě trochu překvapující hodnota. Spíše ji vnímám jako prostředek k dosažení hodnoty zábavy a relaxace, nikoli naopak, jak Tomáš řekl. Sám sebe se ptám, jestli umístění hodnoty není příliš vysoké. Ale zjištění naznačuje, že volný čas by mohl tímto způsobem vyplňovat i v budoucnu. Nevím, do jaké míry měl Tomáš problém s naplňováním volného času v minulosti. Ale vím, že většinu času se opíjel a přitom všem byl schopný své volno fotbalem vyplňovat. Hodnota tedy přetrvala až do dnešního dne. Podle výpovědí však usuzuji, že fotbal předchází vzdělání. Vzdělání je spojeno se sebezapíráním, kdežto fotbal s pohodou, a myslím, že je nastaven pohodlněji.

Tomáš se zmínil o určitém vlivu programu u prvních třech hodnot, u čtvrté hodnoty sport naznačil, že středisko mu umožnilo dostatečné fyzické vyžití. V první hodnotě učinil program velmi zásadní intervenci. Tomášův postoj říkal, že s Bohem nechce mít nic společného, ale již krátký pobyt ho nastartoval zcela opačným směrem než původně zamýšlel. Spíše se jednalo o pevně nastavený režim, ve kterém jsou vyhrazeny pravidelné duchovní (společné modlitby, chvály) a vzdělávací aktivity, díky nimž mohl začít duchovně žít. Rozhodnutí pro upřímnost ve vztazích učinil zejména prostřednictvím osobního studia, i když se učil s obtížemi charakterový rys uplatňovat. Zajímavé zjištění bylo, že ač je možnost, nezapočne vztah se ženou. Zde vidím posun ve schopnosti se podřídit autoritě. V programu skrze skupinové studium přijal za své žít s křesťanskou dívkou a sex realizovat až po svatbě. Je zajímavé, že i když program způsobil skrze každodenní vyučování v Tomášovi touhu pokračovat ve studiích, která jsou blíže zaměřena na biblické principy, vizi si neudržel - nevěřil si nikoli ve schopnostech, ale v zodpovědnosti ke studiu. Jelikož je vyučování stěžejní součástí programu a klienti jsou vedeni ke zodpovědnosti a k touze se vzdělávat, nevykonal program potřebnou intervenci.

5.8 Diskuse

Musím přiznat, že jsem se velice těžko oprostoval od přesvědčení, že v programu Teen Challenge by se dělalo něco zásadně špatně. Pociťoval jsem, že moje zainteresovanost pro službu mi je překážkou stavět se kriticky k šetření. Do jaké míry se mi podařilo zaujmout neutrální stanovisko, již musí posoudit někdo jiný. Možná někdo vysleduje v určitých tezích a závěrech tendenční intence. Mým záměrem to ale nebylo. K jak velikým rozdílům by mohlo dojít, kdybych šetření prováděl jako nezávislý pozorovatel, který nepracuje v Teen Challenge, zůstane předmětem debaty.

Předmětem další diskuse by mohla být otázka, jestli náhodou rozhodnutí respondentů pokračovat v Intership programu výrazně neovlivňovalo výpovědní hodnotu. Jejich zainteresovanost pro Teen Challenge se pravděpodobně nějak v rozhovorech promítá, možná stejně tak jako moje. I když jsem jim vysvětloval, ať se pokusí odpoutat od loajality a náklonnosti k autoritám Teen Challenge, nevím jak dalece se jim odstup zdařil.

Nyní bych rád podotknul, že úspěšné dokončení programu předpokládá, že klient by měl vykazovat změnu života, jinak by k řádnému ukončení nemělo dojít. Proto jsem vlastně mohl očekávat, že žebříček hodnot bude ovlivněn a že by mělo docházet k jeho projevům. Program by měl v tomto procesu sehrát svou konkrétní roli, která je prokazatelná. Není-li totiž změna viditelná, je klient v průběhu programu veden a motivován k praktickým krokům pro uskutečnění změny. A není-li dosahováno pozitivního efektu, dostává na vědomí, že své jednání musí změnit, jinak je konfrontován, může být různým způsobem sankcionován či postupem času z programu dokonce vyloučen.

Jako další intervenující proměnnou považuji moji dvojroli, která mohla být respondenty vnímána konfliktně. Po celou dobu programu (i po něm) vystupuji v roli nadřízeného pracovníka Teen Challenge (autorita), avšak nyní se situace mění a má pozice je v roli výzkumníka. Následkem si dokáží poměrně lehce představit, že konflikt rolí ovlivňuje (i nevědomě) celý rozhovor. Např. respondenti mohli mít obavu, že řeknou něco špatně - jako výzkumník výpověď akceptuji, jako pracovník nikoli.

Myslím, že v budoucnu je možné na analýzu navázat. Provedené šetření lze chápat jako vhled do služby Teen Challenge, na kterém se pouze ilustrovalo, že ve

výchovně-vzdělávacím procesu dochází k ovlivňování hodnot, o které klienti mají usilovat zdravým způsobem. Nicméně subjektivní výpověď respondentů nelze považovat za zcela přesnou. Jde o jejich pocity a myšlenky, jak rozumí svému životu, jak hodnotí svůj současný stav. Nemluvě o malém počtu vzorku, který byl pro studii užit (určitě by bylo lépe učinit rozhovor alespoň se třemi). Myslím, že by bylo mnohem zajímavější, kdyby šetření obsahovalo výpovědi nejbližšího okolí, které by se komparovaly s odpověďmi respondentů. Tak by byla lépe potvrzena platnost jejich výroků o tom, jakým způsobem se projevují hodnoty ve všedním životě.

5.9 Závěr šetření

Že byli oba klienti od třinácti let křesťané a ovlivněni křesťanskými hodnotami, nemusí ještě znamenat, že se jednoho dne pro biblické hodnoty znovu rozhodnou, budou jim věřit a podle nich se rozhodovat. Rozhodně museli projít určitým procesem, aby k současnému přesvědčení dospěli. Rozhovory naznačují, že programové aktivity k rozhodnutí přispěly. Velmi důležité bylo v programu setrvat a mít touhu žít jiný a lepší život. Neukončení pobytu ve středisku by znamenalo vrátit se ke starému způsobu života. Z jejich slov vyplývá, že potřebovali kontrolu a režim.

V prvé řadě musím vyjádřit svou spokojenost, že v obou případech došlo k jedné podstatné změně. Zdařilo se, aby během programu dosáhli hodnoty „vztah s Bohem“, což považuji jako klíč k proměně. Tím byl splněn nejzákladnější a nejhlavnější cíl, který Teen Challenge deklaruje. Jedná se o velmi žádoucí změnu - hodnota vztah s Bohem obsadila první místo. V praktické rovině posun znamená, že nejvyšší hodnota může ovlivňovat ostatní hodnoty. Věřit Bohu znamená akceptovat mantinely pro život, které jsou v Bibli vymezeny - hranice nejsou dány proto, aby omezovaly člověka, ale kultivovaly jeho osobnost. V důsledku zaujmutí první hodnoty v žebříčku tedy může docházet k naplňování ostatních hodnot odlišným způsobem, již více žádoucím. Sice pro nevěřícího člověka se může jednat o nepřijatelnou výpověď a mohl by tvrdit, že respondenti přesešli z jedné závislosti na jinou, ale v jejich případě jde o neodmyslitelnou součást bytí.

Každopádně si uvědomuji, že věřit v Boha neznamena v žádném případě vítězství. Ano, je velmi dobré upínat svou naději k absolutním hodnotám - člověku se otevírají nové možnosti a východiska. Ale bez praktického projevení by okolí mohlo maximálně říci, že je možná dobré a chvályhodné (a to by zdaleka neřekli všichni) „mít vztah s Bohem“, ale asi se shodneme, že je třeba, aby víra byla vyjadřovaná i skrze skutky - tj. způsobem, že samotný jedinec si bude vědom, že lépe reguluje svou individuální aktivitu a v souvislosti s tím si ostatní lidé mohou všimnout a usuzovat, že každodenní život zrcadlí osobní přesvědčení.

Co mě mimo jiné potěšilo, je, že v uvedeném žebříčku hodnot byla uvedena hodnota odkazující se na druhého člověka. Sice pozice byly odlišné (u Tomáše na druhém místě, u Jakuba na čtvrtém), přesto mě zjištění uklidňuje, protože v programu se velice intenzivně věnujeme tomuto tématu. Byl bych vskutku zklamán, kdyby se v žebříčku hodnot hodnota „vztah s lidmi“ či „milovat druhé“, neumístila. Usilovat o dobrý vztah s lidmi (se všemi), který je založen na upřímnosti a rozhodnutí milovat, je dobrým začátkem. Z rozhovorů je zřejmé, že se o kladný výsledek zasadilo převážně studium, jak osobní tak skupinové.

Také mě povzbuzuje, že hodnoty (dobrá image, cítit se dobře, vztah se ženou), které klienti dříve vyznávali a do dnešního dne zauímají vysokou pozici v žebříčku, se již nesnaží naplňovat skrze nezdravé a nežádoucí prostředky. Dříve používali drogy a alkohol, aby dosáhli příjemných citových stavů. Také žili promiskuitně, aby si pořádně užili. Dnes jejich náplň života spočívá zejména v živém vztahu s Bohem skrze modlitbu a čtení Bible. Podle výpovědí ke změně přispělo poradenství a studium v obou formách.

Lze také u obou respondentů zaznamenat rozdíl v názorech vzhledem k hranicím a předpokladům pro partnerský vztah, který je vystavěn na biblických principech. Podlé mého názoru, přijmout takto zásadní stanovisko o sexuální představě (sex až po svatbě) je pro člověka, který sexuálně žil, v dnešním světě velmi náročné. Protože jim rozhodnutí nečilo větší obtíže, je zřejmé, že argumentace ve vyučování byla dostačující. Ale až vztah se ženou prokáže pevnost jejich přesvědčení.

Kromě pozitivních zjištění vnímám i stinné stránky výchovně-vzdělávacího procesu. Jednu ze slabin spatřuji, že pedagogické působení v programu není schopné postihnout všechny otázky a problémy lidského života. I když doba, kterou zde klienti mají strávit, je oproti jiným léčebným zařízením podstatně delší

(rok až rok a půl), přesto není možné probrat vše do detailu. Ačkoli respondenty znám a vedl jsem s nimi během programu několika hodinové pastoračně poradenské pohovory, nenapadlo by mě, že se v prvních čtyřech pozicích budou vyskytovat některé z uvedených hodnot (dobrá image, cítit se dobře, fotbal a vzdělání). Ne že by se jednalo o špatné hodnoty, ale spíše o neočekávané. To mě přivedlo k myšlence, že bychom v průběhu programu mohli nechat klienty zpracovávat stejný úkol, který jsem zadal respondentům - vytvořit žebříček prvních čtyř hodnot - a následně obdobným způsobem jako v šetření o něm hovořit.

Mé další překvapení přišlo tehdy, když se respondenti zmínili i o aktivitách programu, které sami považují jako velmi důležité pro svůj život. Mezi nimi je skupinové sezení face to face, společné modlitby a chvály, které probíhají každý den a pravidelné čtvrtční a nedělní shromáždění včetně výjezdů do sborů, kde klienti mohou vydávat svědectví, co se v jejich životě událo. Když zmínili aktivity, okamžitě mi přišlo na mysl, že jsem se jimi v předchozích částech textu nezabýval. Jinými slovy mi chybí v popisu pedagogického modelu Teen Challenge. Ne že bych na ně úplně zapomněl, ale nepřikládal jsem jim až takovou důležitost. Ale díky zpětné vazbě od klientů, nyní vím, že to byla chyba.

Na závěr šetření jsem si položil otázku, jestli hodnoty, které respondenti zmínili, jsou vlastně všechny křesťanské? Výše totiž bylo řečeno, že program chce způsobit, aby klienti vyznávali křesťanské hodnoty. Nekřesťan by mohl zcela oprávněně namítnout, že křesťané by některými z uvedených hodnot respondentů neměli žít, respektive jsou přeci více důležitější. Položil by otázku: „O čem hovoří Bible, že je nejdůležitější?“ Nalezl by odpověď, že největší jsou dvě přikázání: „milovat Boha“ a „milovat svého bližního jako sám sebe“. Kritérium tedy splnil pouze jeden z klientů, druhý pouze na padesát procent. A na závěr svých úvah by zmínil, že klienti uvedli hodnoty, o kterých se v Bibli vůbec nemluví.

Abych se přiznal, nejdříve jsem měl tendenci vymýšlet svou vlastní představu, jak by měl vypadat ideální křesťanský žebříček hodnot. Následně ho komparovat se souborem hodnot, kteří klienti uvedli a tvrdit, že obsazení a pozice nejsou optimální. Ale pak jsem si uvědomil, že jednou z velkých hodnot je individualita každého člověka. A k té patří variabilita v hodnotovém žebříčku. Přeci Bohu nejde o to, abychom měli všichni stejný hodnotový žebříček, ale abychom naplňovali hodnoty podle jeho slova. Pokud je u obou dvou respondentů nejvyšší

hodnotou vztah s Bohem, potom se snižují mé obavy, že by usilovali o své další hodnoty způsobem, který se Bohu nelíbí. Např. hodnota fotbal lze naplňovat třeba tím, že budou se sídlištní mládeží trávit volný čas, kopat a u toho ukazovat na Ježíše Krista. Tím ale nechci popřít již uvedenou důležitost největších dvou přikázání, ke kterým má směřovat křesťanské úsilí.

6. ZÁVĚR

„Každý den se všichni setkáváme se situacemi, které vyžadují zamyšlení, rozhodování a činy.“⁴⁸ Naše volby jsou úzce spojeny s hodnotami, které vyznáváme a upřednostňujeme. „Často ale sami nemáme jasno ve svých hodnotách anebo nevíme, jak je uplatňovat v každodenním životě“⁴⁹, nemluvě o nežádoucích způsobech, kterými chceme hodnoty dosáhnout. Všichni stojíme před velkým množstvím možností. Proto je třeba si vyjasnit, jaké hodnoty jsou pro nás nejdůležitější. Pak už jenom můžeme při zpětném pohledu sledovat, jakým způsobem se hodnoty projevují a jaké praktiky jsme užili k jejich naplnění.

V Teen Challenge se snažíme předat pro nás tu nejvzácnější hodnotu - možnost „osobního vztahu s Bohem“. Za ní stojí hodnota „milovat druhého“. Ale pomoci je vstřípit není jednoduché, nemluvě o praktickém projevování. Aby člověk přistoupil k rozhodnutí, že chce usilovat o vztah s Bohem, potřebuje vědět, k čemu to je dobré a jak toho může dosáhnout. Je třeba projít pečlivým myšlenkovým procesem, ve kterém se zvažují všechna pro a proti včetně důsledků. A protože se naše chování zakládá na hodnotách, je velmi důležité, co preferujeme⁵⁰. Dosáhnout preference Božích věcí, které se mají odrážet v ostatních oblastech života, a jednat prosociálně, nejsou jednoduché cíle. V Teen Challenge se má tak stát skrze pedagogické působení.

První cíl, kterého jsem se snažil dosáhnout, se týkal popisu pedagogického modelu Teen Challenge. Stačilo načíst několik knih, přemýšlet o celkové struktuře, popsat praxi, jak to vlastně děláme a práce postupně nabývala stran. Pojednání o výchovně-vzdělávacím modelu Teen Challenge mi nečinilo přílišné obtíže. Akorát jsem se potýkal s nalezením vhodného členění a jak postihnout nejdůležitější - zde se vyskytl následující problém, se kterým jsem nepočítal.

Zjistil jsem, že pedagogické aktivity, které probíhají v Teen Challenge programu, jsou obsaženy nejen ve jmenovaných aktivitách pedagogického procesu (osobní a skupinové studium, volnočasové aktivity, pracovní činnost, pastorační poradenství), ale i mimo uvedené vymezení. Netvrdím, že bych je zcela

⁴⁸ Simon, Howe, Kirschenbaum, 1972. s. 19

⁴⁹ Tamtéž. s. 20.

⁵⁰ Tamtéž.

opomněl, ale spíše jsem je nepovažoval v pedagogickém kontextu za tak podstatné. Ale na základě rozhovorů s bývalými klienty vyplynulo, že sehrály svou zvláštní důležitost. Jedná se o pravidelné aktivity jako jsou: face to face, společné modlitby a chvály, církevní shromáždění včetně výjezdů do církví, kde se klienti učí vydávat osobní svědectví. Jelikož výpovědi dotazovaných klientů se opíraly o jmenované aktivity, došlo mi, že k výchovně-vzdělávacímu působení může dostatečně docházet i skrze ně. Myslím, že práce jejich popis postrádá a proto pedagogický model nepovažuji za zcela kompletní.

Dalším cílem bylo ukázat efektivitu výchovně-vzdělávacího působení v kognitivně-afektivní oblasti v životě klientů, kteří úspěšně dokončili program a nyní se nacházejí v následném programu Intership, který je má připravit na službu v Teen Challenge. Jelikož tento cíl povstal až během popisování pedagogického modelu, v práci není věnováno příliš mnoho textu, který by se zabýval hodnotami. Chci vlastně říci, že na základě prvního cíle jsou odvozeny cíle následující - nikoli obráceně.

Abych vykreslil efektivitu programu, přiklonil jsem se ke kvalitativnímu šetření. Při hledání odpovědí na stanové cíle se vyskytly nemalé komplikace, které se mi podařilo naštěstí zdolat. Ale jednomu z problémů jsem se bohužel nevyhnul. Nepodařilo se mi učinit plánovaný rozhovor se třetím klientem v případě třetího realizovaného šetření. Řekl bych, že jsem šetření dostatečně nepromyslel, když se mi až napotřetí podařilo dosáhnout konkrétních výsledků. Nemyslím, že jsem se začal kvalitativní analýzou zabývat na poslední chvíli, ale v průběhu realizace se otevíraly nové a nové problémy, se kterými jsem si nevěděl rady. V prvních dvou pokusech po mnoha hodinách a dnech práce jsem se ocitl ve slepé uličce a nevěděl, jak dál. Teprve poslední koncepce šetření přinesla potřebné výsledky. Nicméně v důsledku předchozích marných pokusů (alespoň mi pomohly vyjasňovat způsob, jak budu moci dosáhnout cílů), mi realizování ubralo potřebné množství času, který bych s přehledem využil pro třetího klienta. Myslím, že třetí klient by přidal práci kredit a lépe dokreslil ilustraci.

Své šetření hodnotím jako kladné ve smyslu, že jsem našel odpovědi na položené otázky (cíle). Nejdříve mě zajímal současný žebříček hodnot. Ten byl získán od klientů jejich vlastní prací. Následný rozhovor měl zjistit, do jaké míry je soubor hodnot platný, resp. jestli projevování hodnot má svou průkaznou hodnotu v praktickém životě. Myslím, že v nejdůležitější hodnotě „vztah

s Bohem“ se prokázala jejich deklarace jako pravdivá. Obsazení ostatních pozic do jisté míry odrazilo hodnoty vyznávané před nástupem do programu. Žádnou z uvedených hodnot nepovažuji za špatnou, popř. nekřesťanskou. Spíše je potřeba pracovat se způsoby, skrze které by jich chtěli dosáhnout. Protože ale hodnota uvedená na prvním místě je dostatečně silná, může regulovat ostatní. V některých případech se to daří lépe, v jiných méně. Jinak řečeno, žít duchovní život zprostředkovává dostačující motivaci a vnitřní přesvědčení pro to, aby respondenti byli schopni a ochotni lépe regulovat individuální aktivitu žádoucím způsobem.

Na závěr jsem chtěl ilustrovat, jestli zjištěné hodnoty (deklarace a projev) byly pozitivně ovlivněny skrze programové aktivity. Nic nenasvědčovalo tomu, že by žádným způsobem alespoň jedna z programových aktivit se nedotkla vyznávaných hodnot a nepřispěla k jejímu projevení. Akorát v případě vzdělání mám pocit, že program nevykonal dostatečnou intervenci. Naopak, v případě získání „vztahu s Bohem“ vykonal program nejzásadnější vliv. Je velmi pravděpodobné, že kdyby se respondenti nerozhodli nastoupit do střediska, sami by nezvládli obnovit a žít duchovní život. Domnívám se tedy, že učiněné rozhovory ilustrovaly a potvrdily můj předpoklad, že program pozitivně ovlivnil hodnotový soubor jedince - respondenti uvádějí ve svém žebříčku dvě nejdůležitější křesťanské hodnoty a jejich život vykazuje toto tvrzení.

Nicméně si uvědomuji, že ve zjištění se pohybují na tenkém ledě, už jenom proto, že hodnoty se mohou v průběhu života změnit. Ale v případě respondentů je větší pravděpodobnost, že odsunutí hodnoty „vztah s Bohem“ na nižší pozici může zapříčinit znovunávrat ke starému životnímu stylu. Proto je velmi důležité, aby si stále udržovali onu nejdůležitější hodnotu na prvním místě.

7. SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

1. Nešpor, Karel. *Návykové chování a závislost: současné poznatky a perspektivy léčby*. 1. vyd. Praha: Portál, 2000. ISBN 80-7178-432-X
2. Průcha, Jan. *Moderní pedagogika*: 1. vyd. Praha: Portál, 1997. ISBN 80-7178-170-3
3. Čáp, Jan. *Psychologie výchovy a vyučování*, 1. vyd. Praha: Karolinum ve spolupráci s nakladatelstvím a vydavatelstvím H + H, 1993. ISBN 80-7066-534-3
4. *Bible: Český ekumenický překlad*. 12. vyd. Praha: Česká biblická společnost, 2001. ISBN 80-85810-28-X.
5. WEVER, Douglas. *Léčebný model Teen Challenge*. Dostupný z [www: http://www.bullet-in-cz.estranky.cz/archiv/uploaded/17](http://www.bullet-in-cz.estranky.cz/archiv/uploaded/17)
6. Matějček, Zdeněk. *Po dobrém nebo po zlém?* 6. vyd. Praha: Portál, 2007. ISBN 978-80-7367-270-6
7. Přádka, M., Knotová, D., Faltýsková, J. *Kapitoly ze sociální pedagogiky*. Brno: PF MU 1998. ISBN 80-210-1946-8
8. Kraus, B. Poláčková, V. *Člověk - prostředí - výchova*. Brno: Paido, 2001. ISBN 80-7315-004-2
9. Muchová, Ludmila: *Úvod do náboženské pedagogiky*. 2. přepracované vydání, Olomouc 1994, Matice cyrilometodějská s.r.o., ISBN neuvedeno
10. Shaw, Ronald: *Základy vyučování* (Věra Dvořáčková). 3. vyd. přel., Springfield: Global University, 2001. ISBN 1-56390-054-8
11. Kolektiv pracovníků Teen Challenge, 2001.

12. Simon, S., Howe, L., Kirschenbaum, H. *Vyjasňování hodnot* (Jan Roubal): 3. vyd. New York: Warner Books, 1972. ISBN 80-7197-085-9
13. Vážanský, Mojmir. *Volný čas a pedagogika zážitku*: Brno: MU, 1992. ISBN 80-210-0428-2.
14. Wilkerson, David. *Dýka a kříž*: 8. vyd. Albrechtice: Nakladatelství křesťanský život, 2003. ISBN 80-7112-090-1
15. Pastorage (obecně) [online]. Dostupný z www:
http://www.pastorage.cz/index.php?typ=texty&sel_char=P&sel_tema=104
16. Pastorage [online]. Dostupný z www:
http://www.pastorage.cz/index.php?typ=clanky&sel_id=398

8. PŘÍLOHY

Příloha 1.

TÝDENNÍ ROZVRH STŘEDISKA TEEN CHALLENGE ŠLUKNOV							
Pondělí	Úterý	Středa	Čtvrtek	Pátek	Sobota	Neděle	
6:15 Budíček	6:15 Budíček	6:15 Budíček	6:15 Budíček	6:15 Budíček	7:00 Budíček	8:00 Budíček	
6:20-6:40 Ranní hygiena	6:20-6:40 Ranní hygiena	6:20-6:40 Ranní hygiena	6:20-6:40 Ranní hygiena	6:20-6:40 Ranní hygiena	7:00-7:30 Ranní hygiena	8:00-8:30 Ranní hygiena	
6:40-6:55 Snídaně	6:40-6:55 Snídaně	6:40-6:55 Snídaně	6:40-6:55 Snídaně	6:40-6:55 Snídaně	7:30-8:00 Snídaně	8:30-9:00 Snídaně	
6:55-7:10 Osobní ztišení	6:55-7:10 Osobní ztišení	6:55-7:10 Osobní ztišení	6:55-7:10 Osobní ztišení	6:55-7:10 Osobní ztišení	8:00-8:45 Osobní ztišení sdílení modlitba chvály	9:00 Odjezd do shromáždění	
7:10-7:30 Chvály-modlitba Ranní slovo	7:10-7:30 Chvály-modlitba Ranní slovo	7:10-7:30 Chvály-modlitba Ranní slovo	7:10-7:30 Chvály-modlitba Ranní slovo	7:10-7:30 Chvály-modlitba Ranní slovo		9:45-12:30 Shromáždění	
7:35-9:05 Osobní studium	7:35-9:05 Osobní studium	7:35-9:05 Osobní studium	7:35-9:05 Osobní studium	7:35-9:05 Osobní studium	9:00-12:00 Práce	13:00-13:35 Oběd	
9:05-9:20 Přestávka	9:05-9:20 Přestávka	9:05-9:20 Přestávka	9:05-9:20 Přestávka	9:05-9:20 Přestávka		14:00-17:00 Osobní volno	
9:20-10:50 Skupin. studium	9:20-10:50 Skupin. studium	9:20-10:50 Skupin. studium	9:20-10:50 Skupin. studium	9:20-10:50 Skupin. studium		rozjímaní spánek návštěva ...	
11:00-11:30 Oběd	11:00-11:30 Oběd	11:00-11:30 Oběd	11:00-11:30 Oběd	11:00-11:30 Oběd	12:00-12:35 Oběd	15:00-17:00 Vycházky	
11:30-14:45 Práce **1x5min čaj	11:30-14:45 Práce **1x5min čaj	11:30-14:45 Práce **1x5min čaj	11:30-14:45 Práce **1x5min čaj	11:30-14:45 Práce **1x5min čaj	12:35-14:00 Práce 14:00-14:30 Hygiena		
14:45-15:00 Svačina	14:45-15:00 Svačina	14:45-15:00 Svačina	14:45-15:00 Svačina	14:45-15:00 Svačina	14:30-18:00 Sportovní odpoledne	17:00-17:15 Svačina	
15:00-18:00 Práce 1x5min čaj	15:00-18:00 Práce 1x5min čaj	15:00-18:00 Práce 1x5min čaj	15:00-18:00 Práce 16:00-18:00 vycházky	15:00-18:00 Práce 1x5min čaj	18:45-19:15 Večeře	17:15-18:30 Hodnocení týdne	
18:00-20:00 Osobní volno Hygiena	18:00-20:00 Osobní volno Hygiena	18:00-20:00 Osobní volno Hygiena	18:00-19:30 Shromáždění	18:00-20:00 Osobní volno Hygiena		18:45-19:45 Příprava na stud.	
19:00-19:15 Večeře	19:00-19:15 Večeře	19:00-19:15 Večeře	19:30-19:45 Večeře	19:00-19:15 Večeře	19:15-20:00 Osobní volno		
20:00-21:00 Příprava na stud.	20:00-21:00 Příprava na stud.	20:00-21:30 Vzdělávací video	20:00-21:00 Příprava na stud.	20:00-21:00 Face to face		20:00-22:00 Video - film	20:00-20:30 Večeře
21:00-21:30 Modlitba	21:00-21:30 Modlitba		21:00-21:30 Osobní volno	21:00-21:30 Modlitba			20:30-21:00 Modlitba
21:30-21:55 Hygiena příprava na večeřku	21:30-21:55 Hygiena příprava na večeřku	21:30-21:55 Hygiena příprava na večeřku	21:30-21:55 Hygiena příprava na večeřku	21:30-22:25 Hygiena příprava na večeřku	21:30-22:25 Hygiena příprava na večeřku	21:30-21:55 Hygiena příprava na večeřku	
22:00 Večeřka- student je na pokoji	22:00 Večeřka- student je na pokoji	22:00 Večeřka- student je na pokoji	22:00 Večeřka- student je na pokoji	22:30 Večeřka- student je na pokoji	22:30 Večeřka- student je na pokoji	22:00 Večeřka- student je na pokoji	

Příloha 2. Struktura rozhovoru

1. když se řekne pojem „hodnota“, co tě napadá?
2. jaké konkrétní hodnoty jsi považoval za důležité a žádoucí, a které jsi považoval za špatné a nežádoucí ve svém životě před tím, než si nastoupil do programu
3. byl tvůj život určován těmi hodnotami, které si považoval za správné před programem anebo nebyl. Jinými slovy, dařilo se ti víceméně žít podle toho, o čem jsi byl přesvědčen, že je správné, anebo se ti to příliš nedařilo? Proč myslíš, že tomu tak bylo?
4. myslíš si, že program TC ovlivnil tvoje hodnoty? Jestli ano, které nové hodnoty ti pomohl vytvořit, které přetvořit, které ti vzal, které sis potvrdil jako správné či nesprávné apod.)
5. hodnoty, které považuješ za správné dnes, daří se ti je lépe uvádět do praktického života než-li před programem? Jsi více v souladu mezi tvým přesvědčením a praxí po programu anebo vidíš, že existuje propad mezi tím, co vyznáváš a tím, jak to ve skutečnosti je?
6. co bylo pro tebe před programem nejdůležitější a co je dnes ve tvém životě nejdůležitější? Svou odpověď odůvodni.
7. jaký smysl (význam) si přikládal svému životu před programem a jaký mu přikládáš nyní? Svou odpověď odůvodni.
8. porovnej svůj postoj k práci před a po programu? Svou odpověď odůvodni.
9. porovnej svůj postoj k sexuální oblasti před a po programu? Svou odpověď odůvodni.
10. je tvoje ochota podřídit se instrukcím a napomenutím ze strany autority jiná než před programem? Svou odpověď odůvodni.
11. je tvá schopnost odpustit lidem, kteří se provinili proti tobě, lepší než bývala? Jsi tolerantnější, všímavější a citlivější vůči druhým lidem než před programem? Svou odpověď odůvodni.

12. hodnoty - jako ctít rodiče, nekrást, nelhat, nepodvádět, nezávidět, neubližovat
- je pro tebe samozřejmostí je dodržovat v životě oproti tomu, než si nastoupil do programu? Svou odpověď odůvodni.